

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра підприємництва, торгівлі та логістики

(повна найменування кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЗА
ПОСЕРЕДНИЦТВОМ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ (НА МАТЕРІАЛАХ КУ
«ВОЛИНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ МОЛОДІЖНИЙ ЦЕНТР»)

спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

(цифр і назва спеціальності)

освітня програма «Публічне управління та адміністрування»

(назва освітньої програми)

Виконала: здобувачка вищої освіти
Групи ПУАмз-21
Романюк Яна Олександрівна

(підпис)

Керівник:
д.е.н., професор
Вахович Ірина Михайлівна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
« 22 » _____ 2024 р.
д.е.н., професор
Гарант освітньої програми:
Вахович Ірина Михайлівна

(підпис)

Луцьк – 2024 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра підприємництва, торгівлі та логістики

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 28 Публічне управління та адміністрування

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

Освітня програма: Публічне управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«__» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Романюк Яни Олександрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи: *Формування громадянського суспільства за посередництвом молодіжних центрів (на матеріалах КУ «Волинський обласний молодіжний центр»)*

Керівник роботи: д.е.н., професор Вахович Ірина Михайлівна

затверджені наказом закладу вищої освіти від «30» грудня 2023 р. № 507/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «01» грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи публікації вітчизняних і зарубіжних учених з питань громадянського суспільства, матеріали КУ «Волинський обласний молодіжний центр», матеріали зарубіжних молодіжних центрів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУП. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ВОЛИНИ ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ

ВИСНОВКИ

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

5. Перелік графічного матеріалу:

1. Трактування поняття «громадянське суспільство» в країнах Європи.

2. Методи збору та оцінки потреб молоді.

3. Кількість молодіжних центрів та молодіжних просторів на Волині станом на серпень 2024 року за даними до державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр».

4. Створення молодіжних центрів та молодіжних просторів по роках на Волині.

5. Формати проєктів, які були реалізовані молодіжними центрами та молодіжними просторами у 2024 році

6. Бюджет КУ «Волинський обласний молодіжний центр» протягом 2021-2024 років з розподілом по статтям витрат.

7. Проведені заходи ВОМЦ в рамках Програми «Молодь Волині» 2021 – 2024 роки.

8. Фінансування Програми «Молодь Волині» 2021-2024 роки з бюджету області.

9. Розподіл коштів на заходи Програми «Молодь Волині» на 2021 – 2024 роки з бюджету області.

10. Інструменти зміцнення інституційної спроможності молодіжних центрів та молодіжних просторів.

11. Заходи ефективного впровадження мобільної молодіжної роботи.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прий
<i>Теоретичний розділ</i>	<i>Вахович І.М.</i>		
<i>Аналітичний розділ</i>	<i>Вахович І.М.</i>		
<i>Проектний розділ</i>	<i>Вахович І.М.</i>		
<i>Нормоконтроль</i>	<i>Хомяк Н.В.</i>		

7. Дата видачі завдання 23 вересня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Приміт
1.	<i>Обірунтування теми</i>	<i>до 23.09.2023</i>	
2.	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 28.10.2023</i>	
3.	<i>Теоретичний розділ</i>	<i>до 07.03.2024</i>	
4.	<i>Аналітичний розділ</i>	<i>до 30.05.2024</i>	
5.	<i>Проектний розділ</i>	<i>до 03.09.2024</i>	
6.	<i>Висновки</i>	<i>до 01.10.2024</i>	
7.	<i>Формування списку джерел посилань</i>	<i>до 08.10.2024</i>	
8.	<i>Формування додатків</i>	<i>до 15.10.2024</i>	
9.	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 22.10.2024</i>	
10.	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 01.11.2024</i>	
11.	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 15.11.2024</i>	
12.	<i>Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту</i>	<i>до 03.12.2024</i>	

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

Романюк Я.О.

(прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис)

Вахович І.М.

(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Романюк Я.О. Формування громадянського суспільства за посередництвом молодіжних центрів (на матеріалах КУ «Волинський обласний молодіжний центр»). Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОП Публічне управління та адміністрування зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2024.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів основної частини, висновків, переліку джерел посилань. Наведені в роботі ілюстративно-аналітичні матеріали, зокрема дозволили відобразити досліджувану тематику. При написанні роботи використано наукові та аналітичні матеріали із 37 джерел, а також дані молодіжних центрів, які містяться у відкритому доступі.

Перший розділ присвячений дослідженню теоретичних основ присвячений дослідженню теоретичних основ розвитку громадянського суспільства через молодіжні ініціативи та молодіжні центри. У ньому розглядаються ключові поняття, зокрема, природа та роль громадянського суспільства в умовах воєнного часу, а також вплив молодіжних центрів як інструменту громадянської освіти та соціальної згуртованості.

Другий розділ є аналітико-розрахунковим і присвячений дослідженню практичного впливу молодіжних центрів на розвиток громадянського суспільства в регіоні. У розділі аналізується сучасний стан, динаміка розвитку та конкретні результати діяльності молодіжних центрів у Волинській області.

Третій розділ є проєктно-рекомендаційним і спрямований на розробку практичних кроків для зміцнення ролі молодіжних центрів у підтримці громадянських ініціатив та розвитку громадянського суспільства.

Ключові слова: громадянське суспільство, молодь, виклики, молодіжна робота, молодіжні центри.

ANNOTATION

Romanyuk Y. Formation of civil society through youth centres (based on the materials of the Volyn Regional Youth Centre).

Master's qualification work in the educational programme Public Administration and Management, speciality 281 'Public Administration and Management', Lutsk National Technical University. Lutsk, 2024.

A master's thesis consists of an introduction, three main sections, conclusions, and a list of references. The illustrative and analytical materials presented in the work, in particular, allowed to reflect the topic under study. The paper was written using scientific and analytical materials from 37 sources, as well as data from youth centres that are publicly available.

The first chapter is devoted to the study of theoretical foundations and is dedicated to the study of the theoretical foundations of civil society development through youth initiatives and youth centres. It discusses key concepts, including the nature and role of civil society in wartime, as well as the impact of youth centres as a tool for civic education and social cohesion.

The second section is analytical and calculative and is devoted to the study of the practical impact of youth centres on the development of civil society in the region. The section analyses the current state, dynamics of development and specific results of youth centres' activities in Volyn region.

The third section is a project-recommendation section aimed at developing practical steps to strengthen the role of youth centres in supporting civic initiatives and civil society development.

Keywords: civil society, youth, challenges, youth work, youth centres.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ	10
1.1. Поняття та значення громадянського суспільства у воєнний час	10
1.2. Молодіжні центри як інструмент розвитку громадянського суспільства на Волині та за кордоном	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ВОЛИНІ ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ	21
2.1. Стан та динаміка розвитку молодіжних центрів як осередків громадянського суспільства на Волині	21
2.2. Вплив молодіжних центрів на розвиток громадянського суспільства Волині	27
2.3. Діяльність КУ "Волинський обласний молодіжний центр" як приклад посередництва у формуванні громадянського суспільства	31
2.4. Виклики розвитку молодіжних центрів на Волині та за кордоном	37
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ	44
3.1. Зміцнення інституційної спроможності молодіжних центрів для підтримки громадянських ініціатив	45
3.2. Підвищення рівня громадянської освіти серед молоді через діяльність молодіжних центрів	51
3.3. Впровадження ініціатив з мобільної молодіжної роботи для залучення молоді у важкодоступних громадах	55
ВИСНОВКИ	57
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ	61

ВСТУП

Формування громадянського суспільства є ключовою умовою для стабільного розвитку демократичних держав. В Україні процеси становлення та розвитку громадянського суспільства набули особливого значення після Революції Гідності та в умовах сучасної політичної ситуації. У цих умовах важливу роль відіграють молодіжні центри та простори, які сприяють активізації молоді, залучають її до суспільного життя та формують навички відповідальної громадянської участі. Дослідження діяльності молодіжних центрів, зокрема обласної комунальної установи «Волинський обласний молодіжний центр» та Волинської області, у контексті їхнього внеску у формування громадянського суспільства є актуальним науковим завданням, що має як теоретичне, так і практичне значення.

Актуальність теми. Сучасна молодь є рушійною силою суспільних змін, і молодіжні центри та простори відіграють важливу роль у створенні умов для її активної участі в соціально-економічних і політичних процесах. Однак, попри збільшення кількості молодіжних центрів та просторів, питання їхньої ефективності та внеску у формування громадянського суспільства залишається недостатньо дослідженим. Це особливо важливо у контексті Волинського регіону, де КУ «Волинський обласний молодіжний центр» виступає одним із ключових суб'єктів у розвитку молодіжної політики та громадянської активності. Саме тому дослідження цієї теми спрямоване на аналіз ролі молодіжних центрів у формуванні громадянського суспільства та вивчення практичних механізмів, що сприяють активній участі молоді у суспільному житті.

Теоретичні основи громадянського суспільства досліджували такі науковці, як Віннічук О. В., Воронов І.О., Рябовол Л.Т., Скакун О.Ф. та інші. У контексті молодіжної політики Волині значний внесок зробили КУ «Волинський обласний молодіжний центр», ГО «Молодіжна платформа», ІСАР Єднання, та інші. Проте, специфіка діяльності молодіжних центрів як інструменту розвитку

громадянського суспільства у вітчизняних дослідженнях залишається на периферії наукового інтересу. Зокрема, діяльність КУ «Волинський обласний молодіжний центр» не є об'єктом детальних наукових розвідок, що обумовлює необхідність проведення подібних досліджень.

Метою роботи є дослідження ролі молодіжних центрів у процесі формування громадянського суспільства, зокрема на прикладі діяльності Обласної комунальної установи «Волинський обласний молодіжний центр». Для досягнення мети необхідно слідувати таким завданням:

- визначити поняття громадянського суспільства у воєнний час;
- дослідити молодіжні центри як інструмент розвитку громадянського суспільства;
- з'ясувати як діяльність КУ «Волинський обласний молодіжний центр» є прикладом посередництва у формуванні громадянського суспільства;
- визначити стан та динаміка розвитку молодіжних центрів як осередків громадянського суспільства на Волині;
- проаналізувати стан та динаміку розвитку молодіжних центрів як осередків громадянського суспільства Волині;
- сформулювати рекомендації щодо зміцнення інституційної спроможності молодіжних центрів для підтримки громадянських ініціатив;
- сформулювати рекомендації щодо підвищення рівня громадянської освіти серед молодих людей за посередництвом молодіжних центрів;
- сформулювати рекомендації щодо впровадження ініціатив з мобільної молодіжної роботи для залучення молоді у важкодоступних громадах.

Об'єктом дослідження є процес формування громадянського суспільства за посередництвом молодіжних центрів.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні засади формування громадянського суспільства за посередництвом молодіжних центрів.

У процесі магістерської роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема:

- системний і структурний аналіз (для дослідження нормативних документів і офіційних звітів КУ «Волинський обласний молодіжний центр», а також виявлення особливостей їхньої діяльності в контексті формування громадянського суспільства);
- порівняльний аналіз (для аналізу наукових праць, які присвячені питанням молодіжної політики та розвитку громадянського суспільства, з метою виявлення найкращих практик у цій сфері);
- метод соціологічного опитування (на основі результатів опитувань, проведених для оцінки впливу роботи молодіжного центру на громадську активність та усвідомлення цінностей громадянського суспільства);
- аналіз контенту соціальних мереж і сайтів (для оцінки інформаційного впливу діяльності молодіжного центру на формування громадської думки та залучення молоді до активної участі в суспільних процесах);
- статистичний аналіз (для обробки даних соціологічних опитувань та виявлення основних тенденцій у формуванні громадянського суспільства через роботу молодіжних центрів);
- графічні та табличні – для наочного представлення результатів та оцінки формування громадянського суспільства за посередництвом молодіжних центрів.

Інформаційна база дослідження складається з нормативних документів, офіційних звітів КУ «Волинський обласний молодіжний центр», результатів соціологічних опитувань, соціальних мереж, сайтів, а також наукових праць, присвячених проблемам громадянського суспільства та молодіжної політики. Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо вдосконалення діяльності молодіжних центрів та підвищення їхньої ефективності в розвитку громадянського суспільства. Наукова новизна полягає в проведенні комплексного аналізу діяльності КУ «Волинський обласний молодіжний центр» у контексті формування громадянського суспільства та розроблені рекомендації щодо підвищення ефективності вище зазначеної діяльності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ

1.1. Поняття та значення громадянського суспільства у воєнний час

Україна пройшла тривалий і складний шлях у своєму історичному розвитку, що позначилося на слабкому становленні громадянського суспільства. Тривала провінційна роль країни та відсутність власної державності стали ключовими факторами цього процесу. Справжній розвиток громадянського суспільства в Україні розпочався лише після здобуття національної незалежності. Розпад Радянського Союзу спричинив трансформаційні процеси, під час яких політичні сили України почали включати у свої програми загальноприйняті у світі демократичні поняття. Згодом ці ідеї знайшли своє відображення у найважливіших державних документах.

Зокрема, Конституція України містить один із найширших переліків прав і свобод громадян. Проте значна частина цих прав залишається нереалізованою на практиці. Це пояснюється тим, що влада протягом багатьох років, незважаючи на проголошення демократичних принципів, не вживала ефективних заходів для їхнього втілення, а іноді діяла навіть у протилежному напрямку.

Лише після Помаранчевої революції можна було говорити про зародження окремих елементів громадянського суспільства. До цього періоду авторитарний режим практично не давав можливості для його існування. У цьому контексті варто згадати слова відомого соціолога Ральфа Дарендорфа, який зазначав, «що для написання Конституції потрібно шість місяців, для впровадження реформ – шість років, але для становлення основ громадянського суспільства необхідно, як мінімум, шістдесят років» [3, с. 290] .

З моменту здобуття незалежності в Україні розпочався двоєдиний процес формування правової держави та громадянського суспільства. Однак цей процес відбувався в умовах, коли суспільно-політична практика значною мірою опиралася на застарілі структури, які виявилися неспроможними належним чином впроваджувати та реалізовувати вимоги нових законів.

При визначенні поняття інституту громадянського суспільства варто окремо звернути увагу на термін «громадянське суспільство». Згідно з Л.Т. Рябовол, «громадянське суспільство — це добровільне об'єднання груп людей, метою яких є задоволення їхніх спільних інтересів, і такі групи діють незалежно від держави, хоча й підтримують з нею співпрацю в певних сферах, де це не порушує меж їхньої компетенції та повноважень» [25].

Д.В. Вітер та О.М. Руденко дають схоже визначення, зазначаючи, «що громадянське суспільство – це система недержавних суспільних відносин та інститутів, яка дозволяє особистостям реалізовувати свої права, потреби, інтереси та цінності» [24, с. 23].

О.Ф. Скакун підкреслює, що «громадянське суспільство являє собою сукупність вільних і рівноправних громадян, які формують різні об'єднання на добровільних засадах, діючи як у змаганні, так і в солідарності між собою» [26].

В політичній науці вважається загальновизнаним, що розвинене інституціоналізоване громадянське суспільство є невід'ємною умовою існування демократичної держави. Це твердження набуває особливого значення в контексті пострадянських процесів трансформації, які донині зберігають спадок радянської влади з її формалізованими або навіть ворожими взаєминами між державою та громадянськими інститутами.

Сучасні дослідження ролі громадянського суспільства в процесах державотворення набувають все більшої значущості, оскільки саме воно стає головним суб'єктом швидкого і ефективного реагування на глобальні виклики. Наприклад, на початку повномасштабного вторгнення громадські активісти, спираючись на досвід, накопичений з 2014 року, змогли швидко організувати

волонтерські мережі, які брали на себе виконання критично важливих завдань, де держава не могла своєчасно відреагувати.

Як зазначає В. Цвях, «нині інститути громадянського суспільства завершують свій перехід від комуністичної ворожості до незалежної громадянської активності до усвідомлення її необхідності, від конфронтації з державними структурами до формування соціального партнерства» [30].

«Громадянська активність неодноразово виступала ключовим елементом захисту демократії та європейських цінностей в Україні. Яскравим прикладом цього є події 2013 року, коли масовий патріотичний рух став каталізатором суспільно-політичної консолідації, що призвело до суттєвих змін у державних стратегіях та політиці, а також вплинуло на інституційні процеси в політичній системі країни. Водночас досвід Революції Гідності підкреслив необхідність системної співпраці між державою та громадянським суспільством і важливість організованої громадянської активності» [2; 28].

Громадські організації неодноразово демонстрували свою здатність успішно вирішувати виклики воєнного часу. Вони забезпечують залучення коштів для матеріально-технічної підтримки Збройних сил, сприяють відновленню інфраструктури, координують волонтерські ініціативи, організовують благодійні заходи, а також взаємодіють із бізнесом і міжнародною спільнотою. Це свідчить про їхню високу інституційну спроможність і все більшу роль у політичних процесах країни. Громадянські інститути ефективно захищають права громадян, контролюють дії влади та сприяють зміцненню демократичних засад суспільства.

«Консолідація українського суспільства навколо демократичних цінностей також є свідченням зміцнення громадянського суспільства. Протягом 2014–2020 років понад половина опитаних громадян були готові відмовитися від демократичних цінностей заради безпеки. Однак під впливом воєнних загроз змінилися світоглядні установки: перемога над агресором стала символом утвердження та розвитку демократії» [31]. За даними соціологічних досліджень 2022 року, 80% респондентів були готові захищати територіальну цілісність

України зі зброєю, тоді як у 2020 році цей показник складав 59%. Масштаби волонтерської та благодійної діяльності також значно зросли, що підкреслює зміцнення громадянського суспільства.

«Важливим аспектом є інтеграційна роль війни, яка сприяє формуванню національної ідеї та ідентичності. Незважаючи на традиційно високий рівень патріотизму на Заході та в Центрі України, навіть у південно-східних регіонах готовність захищати Батьківщину суттєво зросла (близько 80% на Півдні та майже 60% на Сході). Підтримка діяльності Збройних сил України досягає 98% серед опитаних громадян» [5].

Ці тенденції розвитку громадянського суспільства створюють підґрунтя для подальшого утвердження української державності на засадах європейських цінностей і демократичних принципів. Повоєнне відновлення України має базуватися на соціальному діалозі, який був недостатньо розвиненим на попередніх етапах незалежності.

Проте громадянському суспільству доведеться зіткнутися з новими викликами, зокрема з недостатнім нормативним регулюванням багатьох аспектів їхньої діяльності, фінансовою звітністю та корупційними ризиками, а також із загрозою радикалізації активності. Налагодження конструктивної співпраці між державними та громадянськими інститутами залишається пріоритетним завданням. Для подальшого наукового аналізу важливо визначити напрями державної підтримки громадських ініціатив, сприяти розвитку громадянської культури та мобілізації соціального капіталу для вирішення практичних завдань.

Інститути громадянського суспільства відіграють ключову роль у повоєнній відбудові України та процесі євроінтеграції, пропонуючи інноваційні рішення для вирішення суспільних проблем і забезпечення сталого розвитку країни.

1.2. Молодіжні центри як інструмент розвитку громадянського суспільства в Україні та закордоном

Молодіжні центри стали важливими інструментами розвитку громадянського суспільства, адже вони створюють умови для участі молоді у суспільних процесах, виховання свідомих громадян та формування активної громадянської позиції. Ці центри надають молоді простір для самовираження, навчання та розвитку, а також стимулюють ініціативність і відповідальність.

«Історія молодіжних центрів розпочалася в середині ХХ століття, коли в післявоєнній Європі з'явилася потреба в соціальній адаптації молоді, яка зазнала великих потрясінь. Перші молодіжні центри були створені в 1940–1950-х роках у Великій Британії, Франції та Німеччині, ставши відповіддю на проблеми безробіття, бідності та соціальної ізоляції молоді. У 1960-х роках, в умовах соціальних змін і протестів молоді, молодіжні центри почали з'являтися в США, де вони стали платформами для політичних та соціальних рухів. З часом молодіжні центри поширилися по всьому світу, включаючи країни Латинської Америки, Азії та Африки, де вони стали важливими місцями для організації спільних дій, проєктів та ініціатив» [1].

Для загального розуміння контексту подальшого дослідження, наведено таблицю 1.1.

Таблиця 1.1. – Трактування поняття «громадянське суспільство» в країнах Європи

Країна	Визначення «громадянське суспільство»	Особливості визначення
1	2	3
Німеччина	«Сукупність організацій, асоціацій та ініціатив, які діють поза межами державного та приватного секторів, спрямованих на задоволення суспільних потреб» [1]	«Сильна традиція локальних об'єднань і активних громадських ініціатив, що підтримуються державною політикою» [1]
Франція	«Громадянське суспільство розглядається як простір між державою та ринком, де громадяни організовуються для просування суспільного блага» [1]	«Визначення пов'язане з концепцією <i>solidarité</i> (солідарності) та захистом соціальної справедливості» [1]

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
Велика Британія	«Громадські організації, благодійні фонди, волонтерські ініціативи та інші структури, які сприяють участі громадян у вирішенні соціальних питань» [1]	«Особливий акцент на незалежності організацій і партнерстві з приватним сектором» [1]
Італія	«Громадянське суспільство — це сфера добровільної участі громадян через асоціації, що сприяють вирішенню суспільних проблем» [1]	«Значна увага приділяється участі церковних організацій і традиційним об'єднанням» [1]
Швеція	«Громадянське суспільство охоплює громадські організації, волонтерські ініціативи та рухи, які активно сприяють демократичному розвитку суспільства» [1]	«Підтримується високий рівень державного фінансування для розвитку громадських ініціатив» [1]
Польща	«Це об'єднання громадян, які добровільно організовуються для захисту спільних інтересів та вирішення соціальних викликів» [1]	«Історичний акцент на боротьбі за права та демократичні свободи, зокрема під час переходу від соціалізму» [1]
Чехія	«Громадянське суспільство як ключовий механізм забезпечення суспільного контролю над владою і формування демократичної культури» [1]	«Акцент на антикорупційних ініціативах і прозорості в роботі громадських організацій» [1]
Іспанія	«Громадянське суспільство — це мережа об'єднань і організацій, які представляють інтереси різних соціальних груп» [1]	«Поширення регіональних та етнічних громадських організацій, що сприяють культурній ідентичності»
Угорщина	Сукупність недержавних організацій і ініціатив, які працюють у сферах освіти, культури, соціальної підтримки та захисту прав громадян.	«У сучасних умовах виникають труднощі через тиск на громадянські організації з боку держави» [1]

Складено автором на основі джерела [1]

«Сучасні молодіжні центри виконують функцію посередництва у формуванні активного громадянського суспільства, створюючи простір для діалогу для молоді. Це особливо важливо в умовах глобалізації та швидких соціальних змін, коли молодь стикається з новими викликами, такими як безробіття, еміграція, соціальна нерівність та екологічні проблеми» [1].

«Прикладом успішної практики є діяльність молодіжного центру при Центральній дитячій бібліотеці, яка реалізує проєкт «Створення безпечного середовища для молоді». Цей проєкт, підтриманий ЮНІСЕФ, став платформою для розвитку навичок, самовираження та соціальної активності молоді. В рамках проєкту були створені молодіжні центри, де проводились навчальні заняття, арт-

терапія, тренінги з соціальної компетентності, а також реалізовувалися соціальні проєкти. Один з таких проєктів, «MusicLand», передбачав навчання вокалу та гри на гітарі, що сприяло розвитку творчих здібностей молоді та створенню спільноти» [32].

Крім того, молодіжні центри стали важливими місцями для формування активної життєвої позиції. Зокрема, молодь, яка брала участь у тренінгах, розробляла соціальні проєкти, за які отримувала фінансову підтримку, що дало можливість реалізувати свої ідеї на практиці. Іншими прикладами є ініціативи, спрямовані на популяризацію читання та літератури, такі як проєкт «Буккросінг», що дозволив молоді обмінюватися улюбленими книжками і обговорювати прочитане.

В умовах сталого розвитку молодіжні центри також виконують роль культурних та інформаційних центрів, які надають молоді можливість отримувати неформальну освіту, брати участь у заходах та подіях, що сприяють розвитку їх соціальних та професійних навичок. Важливою складовою їх діяльності є співпраця з різними секторами, що дозволяє залучати більше ресурсів для реалізації молодіжних ініціатив.

Локальні молодіжні центри Австрії об'єднуються у міські асоціації. Зокрема, Асоціація віденських молодіжних центрів (VJZ) включає понад 300 молодіжних працівників. Національна мережа молодіжних інформаційних центрів в Австрії визначає стандарти та критерії якості інформації для молоді як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Більшість професійних молодіжних працівників – це фахівці з відповідною підготовкою, що складає принаймні 60 балів ECTS або 1500 годин навчання. Вимоги до кваліфікацій молодіжних працівників залежать від їхньої робочої сфери та завдань. Основні компетенції систематизовані в австрійській «Системі компетенцій для роботи з дітьми та молоддю».

Зважаючи на те, що в Австрії фокус зроблено на молодь, яка навчається, багато програм базується на неформальній освіті. «Для України може бути корисним австрійський досвід університетських програм з підготовки фахівців у

сфері роботи з молоддю, хоча важливо врахувати, що більшість таких програм орієнтовані насамперед на соціальну роботу, а молодіжна робота є додатковим компонентом» [15].

В Ізраїлі молодіжні центри (Centers for young adults) успішно функціонують, і у 2014 році таких центрів нараховувалося близько 40, що свідчить про їхню популярність серед молоді.

Стати молодіжним працівником в Ізраїлі можна різними шляхами, зокрема здобути диплом у закладі вищої освіти. Існують окремі університетські спеціальності з молодіжної роботи як частина підготовки вчителів і викладачів. Крім того, є можливість здобути ступінь магістра в галузі молодіжної роботи, роботи з громадою та суспільними організаціями.

«Вибір спеціалізації в молодіжній роботі суттєво впливає на кар'єрні можливості. Наприклад, для роботи в муніципалітеті Єрусалиму молодіжні працівники повинні мати профільну освіту. У Тель-Авіві концепція «молпрацівник-викладач» надає перевагу молодим людям, які брали участь у заходах молодіжного центру, проходити спеціальне навчання, щоб продовжувати роботу в цих центрах як частина педагогічного персоналу» [15].

В Італії молодіжні центри та простори почали з'являтися в 1970-х роках. Їхня основна риса – незалежність від державних інституцій, а також підтримка культурної та соціальної активності молоді. Традиційна молодіжна робота набула розвитку на початку 1990-х завдяки проєктам, що фінансувалися ЄС. До цього часу різні громадські, скаутські організації, церкви та парафії відігравали провідну роль у соціально-освітній діяльності та організації дозвілля для молоді.

В окремих регіонах і муніципалітетах використовується термін «Animatore socio-educativo» (соціально-педагогічний аніматор) для опису молодіжного працівника, адже назви професій часто визначаються на рівні регіонів. Зокрема, у регіонах Кампанія, П'ємонт і Апулія визнали необхідність впровадження спеціальної підготовки для молодіжних працівників на законодавчому рівні.

«На національному рівні мінімальних кваліфікаційних стандартів для молодіжних працівників немає, хоча деякі регіони вже запровадили свої вимоги.

Більшість працівників є волонтерами, які проходять короткострокове навчання або опановують навички на практиці. Упродовж останнього десятиліття важливу роль у розвитку молодіжної роботи відіграють програми ЄС, які підтримують мобільність та обміни, а сьогодні акцент зміщується на зайнятість і освіту для молоді» [15].

У США функціонує значна кількість програм, спрямованих на підтримку та захист молоді. Серед наймасштабніших – Youth Defense League, League of Unlimited Campus Opportunities, Students for Elimination of Hunger і Facing the Street. Також існують програми для підтримки різних соціальних груп, наприклад, програма допомоги для молодих одиноких матерів до 20 років, «Включення в міські проблеми» та «Армія порятунку».

У країні розвинута система скаутських організацій, які сприяють формуванню особистісних і фізичних якостей майбутніх громадян. Через програми раннього навчання, позашкільні та літні ініціативи в молодіжних центрах американська молодь (від 15 місяців до 18 років) отримує можливості для соціального та емоційного розвитку, а також набуває важливих для майбутньої роботи навичок. Наприклад, Молодіжні центри Чикаго (СУС) щорічно організують заходи для понад 1500 молодих людей та їхніх сімей.

Як і в Німеччині, «у США державне втручання в питання регулювання молодіжних проблем є мінімальним. Натомість концепція мобільної соціальної роботи дозволяє застосовувати індивідуальний підхід до підтримки молоді. Використання подібної мобільної соціальної роботи в Україні може суттєво покращити якість послуг у сфері молодіжної роботи» [15].

8–11 травня 2023 року в Страсбурзі, Франція, відбулася чергова зустріч представників молодіжних центрів із Знаком якості Ради Європи в рамках Європейської Платформи – 2023. Основну увагу під час заходу було приділено обговоренню молодіжної роботи в Україні в умовах війни, аналізу потреб української молоді та результатів проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні». Також учасники зустрічі визначали можливості для партнерства між молодіжними центрами України та Європи.

Одним із ключових питань, яке обговорювали на Платформі, стала організація діяльності молодіжних центрів зі Знаком якості. Сесії проводилися у форматі відкритого простору, де кожен центр міг презентувати свої проекти, обмінюватися ідеями та вільно обговорювати плани на майбутнє. Це також надало учасникам можливість вивчити методи збору та оцінки потреб молоді, які відображені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2. – Методи збору та оцінки потреб молоді

Країна	Практики збору інформації про потреби молоді
Фінляндія (Piispala)	«У муніципалітетах збирають зворотний зв'язок від молоді та молодіжних організацій для створення актуальних програм. Молодіжні центри адаптують свої програми до специфіки центру, роблячи акцент на природних, спортивних та пригодницьких активностях» [36]
Греція (OENEF)	«Використовують онлайн-інструмент Actionbound, який дає можливість зібрати інформацію через інтерактивні завдання, наприклад, через фотографії місць, які молодь хоче змінити. Такий підхід дозволяє легко та ефективно збирати інформацію» [36]
Бельгія (Destelheide-Nanembos)	«Застосовуються опитування, фокус-групи та арт-орієнтовані проекти. Центр тісно співпрацює з мистецькими школами, які надають рекомендації для розвитку молодіжної роботи» [36]
Люксембург (Centre Cinqfontaines)	«Потреби молоді оцінюються за допомогою зворотного зв'язку від учасників, спостереження за інтересом у процесі участі, а також через співпрацю з педагогічними працівниками» [36]
Іспанія (CEULAJ)	«Для збору потреб організуються великі зустрічі, де молодь та волонтери обговорюють і оцінюють програми центру» [36]
Ірландія (Національна рада молоді)	«Проводиться Структурований діалог, у рамках якого молодь та представники молодіжної політики обговорюють актуальні проблеми, що дозволяє формувати рекомендації для молодіжної політики» [36]

Складено автором на основі джерела [36]

Цей обмін досвідом показав, що підходи до збору інформації про потреби молоді є гнучкими і творчими. Це дозволяє молодіжним центрам адаптувати свої програми до реальних інтересів молоді, не зосереджуючись виключно на кінцевих результатах, а приділяючи увагу й самому процесу роботи [36].

Таким чином, молодіжні центри не лише сприяють розвитку особистості молоді, але й активізують їхню участь у формуванні громадянського суспільства, забезпечуючи умови для розвитку їх потенціалу, ініціативності та відповідальності. Через свою діяльність вони впливають на соціальні зміни, сприяють формуванню активного громадянського суспільства та створюють

можливості для реалізації молодіжних ініціатив, що в свою чергу зміцнює демократичні процеси в суспільстві.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ВОЛИНИ ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ

2.1. Стан та динаміка розвитку молодіжних центрів як осередків громадянського суспільства на Волині

«У плані пріоритетних дій Уряду є формування державної політики в молодіжній сфері, що базується на загальноєвропейських принципах, таких як відкритість, доказовість концепцій, рівність можливостей, міжсекторальний та відповідальний підхід. Це передбачало залучення інститутів громадянського суспільства, які працюють з молоддю, а також самої молоді до реалізації політики. Основними завданнями були створення ефективних інструментів і механізмів для підтримки молодіжних ініціатив, участь у процесах прийняття рішень, реалізація суспільно важливих проєктів і заходів, а також створення і розвиток мережі молодіжних центрів на базі вже існуючих установ, які працюють з молоддю, і підвищення ролі молоді в суспільно-політичному житті країни» [7].

«З метою створення умов для особистісного розвитку, активної залученості молоді та формування інфраструктури для молодіжної діяльності, при Міністерстві молоді та спорту було організовано робочу групу. Вона займається розробкою нормативних і методичних документів, а також аналізом роботи молодіжних центрів різних форм власності» [23]. «У 2017 році Кабінетом Міністрів України було затверджено типові положення щодо молодіжного центру та експертної ради при ньому. Крім того, Міністерство молоді та спорту України впровадило Національний знак якості та критерії оцінки для молодіжних центрів. Ці кроки повинні були сприяти покращенню якості діяльності молодіжних центрів та послуг, які вони надають» [13]. Але з 2017 року

Національний знак якості та критерії оцінки для молодіжних центрів жодна установа не отримала.

«За даними станом на кінець серпня 2024 року в області функціонує 7 молодіжних центрів та 6 молодіжних просторів, які активно розвиваються та реалізують численні програми і проекти, спрямовані на підвищення громадянської свідомості молоді (рис. 2.1 та 2.2). Інформація Молодіжні центри стають платформами для організації тренінгів, форумів, дебатів, фестивалів, а також для розвитку соціальних і культурних ініціатив. Вони залучають молодь до активної участі в громадському житті, надаючи їй можливість працювати над розвитком громади, вивчати права і обов'язки громадянина, а також отримувати практичні навички в різних сферах» [21].

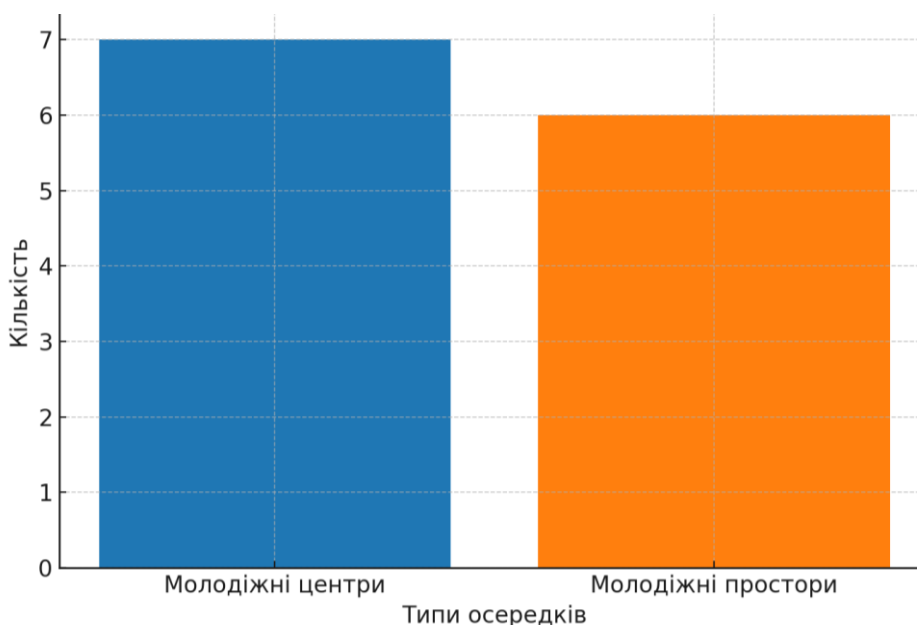

Рисунок 2.1. Кількість молодіжних центрів та молодіжних просторів на Волині станом на серпень 2024 року за запитом до державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр»

«З 2023 року Громадська організація «Молодіжна платформа» активно підтримує та створює молодіжні центри та молодіжні простори на Волині, зокрема, через: проект «Стартуй: кар'єра та власна справа» за підтримки Норвезька рада у справах біженців в Україні (NRC) та фінансової допомоги Норвезької агенції з розвитку співробітництва (NORAD); програми «Розвиток

потенціалу молоді в західних областях України», який втілюється ІСАР Єднання спільно з імплементаційними партнерами за фінансової підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), урядів Японії і Норвегії та Федерального міністерства економічного співробітництва і розвитку Німеччини (BMZ) через державний банк розвитку KfW; проєкт «EU4Youth Phase III - Strengthening sustainability and social inclusion of young people» та School of ME у партнерстві з Міністерством закордонних справ Литовської Республіки та Centrinė projektų valdymo agentūra - CPVA за підтримки Міністерство молоді та спорту України та фінансової підтримки Європейського Союзу; проєкт «Глибинно: психоемоційна підтримка молоді» реалізується за сприяння Норвезька рада у справах біженців в Україні (NRC) в Україні та за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини; проєкт «МолодьТуТ: створи простір молодіжних перспектив у своїй громаді» втілюється в межах програми Мріємо та діємо, що впроваджується за фінансової підтримки USAID Ukraine - USAID Україна та виконується IREX та інші» [21].

Рисунок 2.2. Створення молодіжних центрів та молодіжних просторів по роках на Волині

Наприкінці жовтня 2024 року відбулося довгоочікуване відкриття молодіжного центру на базі Луцького національного технічного університету.

Захід зібрав студентську молодь, активістів Луцька, представників місцевої влади та партнерські організації. У молодіжному центрі планується проведення освітніх заходів, тренінгів, майстер-класів, а також створено простір для коворкінгу та втілення креативних проєктів.

Сучасні молодіжні центри виконують важливу роль у створенні інтегрованих просторів для самореалізації молоді, де гармонійно поєднуються освітні, культурні, волонтерські та соціальні ініціативи. Такі центри сприяють формуванню громадянської свідомості та активної позиції серед молоді. Важливий аспект їхньої діяльності – співпраця з місцевими органами влади, громадськими організаціями, а також національними і міжнародними партнерами. Це дозволяє залучати додаткові ресурси і підтримувати сталий розвиток центрів.

Останнім часом на Волині спостерігається стабільне розширення мережі молодіжних центрів і просторів. Ці установи активно співпрацюють з Міністерством молоді та спорту України, реалізуючи різноманітні ініціативи, спрямовані на розвиток молодіжної політики в регіоні. Така взаємодія дозволяє впроваджувати нові підходи та проєкти, що сприяють залученню молоді до суспільного життя і покращенню якості наданих послуг. За 2023 рік Волинський обласний молодіжний центр провів понад 50 заходів, включаючи тренінги, семінари та форуми для молоді, що сприяло формуванню мережі активних молодіжних лідерів. З розподілом форматів проєктів, які були реалізовані молодіжними центрами та молодіжними просторами за даними Волинського обласного молодіжного центру можна ознайомитись на рисунку 2.3.

У рамках державної Програми «Молодіжний працівник», спрямованої на підвищення компетентностей фахівців у сфері молодіжної політики, зокрема через підвищення кваліфікації державних службовців, було створено умови для ефективного розроблення та впровадження обґрунтованої молодіжної політики в Україні.

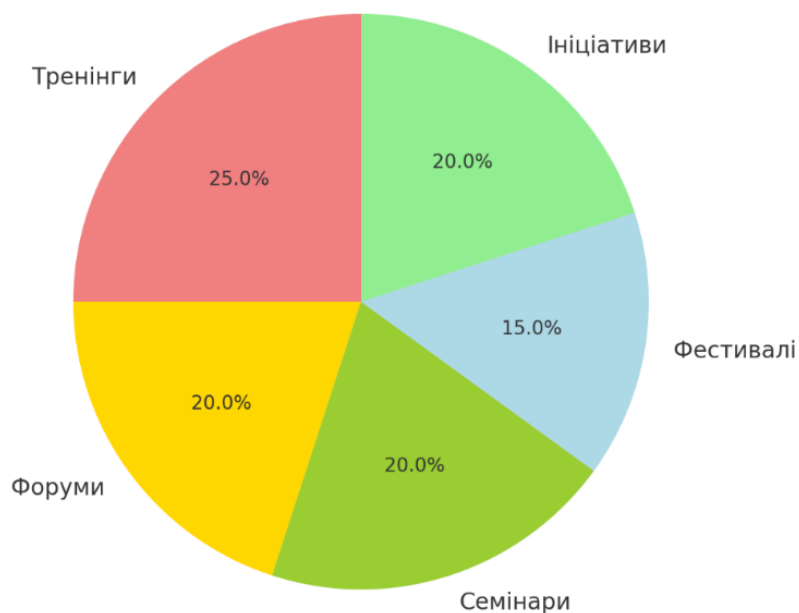

Рисунок 2.3. Формати проєктів, які були реалізовані молодіжними центрами та молодіжними просторами станом на 2024 рік

В межах цієї програми були організовані тренінги для молодіжних працівників і працівниць, що дозволило підвищити кваліфікацію фахівців на місцях і значно покращити якість молодіжної роботи в громадах. Крім того, активно реалізуються проєкти, пов'язані з волонтерством, культурними ініціативами та соціальними підприємствами, що залучають молодь до вирішення важливих соціальних питань.

Важливим аспектом розвитку молодіжних центрів є їхня інтеграція в систему місцевого самоврядування. У Волинському регіоні впроваджуються програми, які включають молодь у процеси ухвалення рішень на місцевому рівні. Молодіжні центри таким чином сприяють участі молодих людей в управлінні громадами, підтримуючи ініціативи та проєкти, спрямовані на покращення умов життя та соціальну згуртованість у регіоні. Зокрема, у 2023 році було проведено низку проєктів з розвитку громадянської активності молоді, серед яких варто відзначити проєкт «Школа управлінських навичок для молоді», який став платформою для навчання молодих людей лідерству та громадському активізму.

Незважаючи на значні зрушення, молодіжні центри Волині стикаються з низкою серйозних викликів. Серед основних проблем — обмежене фінансування, що значно звужує можливості для їхнього розвитку та розширення діяльності. Залежність від зовнішнього фінансування робить їх вразливими до змін у державних бюджетних програмах та коливань у фінансуванні з боку державних і міжнародних організацій, що ускладнює планування довгострокових ініціатив.

Ще однією важливою перешкодою є недостатня матеріально-технічна база, що обмежує можливості для організації якісних тренінгів, семінарів та інших навчальних заходів. Багатьом центрам бракує доступу до сучасного обладнання, що ускладнює реалізацію інноваційних ініціатив, які потребують новітніх технологій та сучасних методів навчання. Це створює певні бар'єри для залучення молоді до актуальних тем, обмежуючи доступ до найсучасніших освітніх підходів і технологій, які могли б сприяти їхньому розвитку.

Крім того, важливою проблемою є відсутність достатньої кількості кваліфікованих кадрів. Для того, щоб ефективно працювати з молоддю, необхідні молодіжні працівники, які мають відповідну освіту та досвід роботи. Відсутність таких кадрів обмежує можливості для розвитку молодіжних ініціатив та програм.

Перспективи розвитку молодіжних центрів на Волині пов'язані з кількома важливими напрямками. По-перше, є потреба в подальшому розширенні мережі молодіжних центрів, зокрема у сільських та віддалених районах. Це дозволить збільшити доступ молоді до ресурсів, необхідних для їхнього розвитку. По-друге, необхідно активно працювати над зміцненням фінансової бази центрів, залучаючи більше ресурсів через державне фінансування, а також через соціальне підприємництво та проекти за підтримки міжнародних донорів.

Не менш важливим є розвиток систематичне навчання для фахівців, яку працюють з молоддю, що дозволить підвищити ефективність роботи центрів та створить умови для розвитку нових ініціатив серед молоді. Сприяння розвитку

волонтерських ініціатив та підтримка соціального підприємництва стане важливою складовою для забезпечення сталого розвитку молодіжних центрів.

2.2. Вплив молодіжних центрів на розвиток громадянського суспільства Волині

Молодь є основою розвитку будь-якої нації, і для розкриття її потенціалу необхідна розвинута інфраструктура для молоді. В Україні одним з важливих компонентів цієї інфраструктури стали молодіжні центри, які виконують роль платформ для навчання, розвитку та об'єднання молодих людей з метою вирішення місцевих проблем.

Вже три роки Україна протистоїть російській агресії. У цей складний час молодіжні центри стали важливими осередками для громад, де молодь може знайти підтримку, висловлювати свої думки, знаходити однодумців і просто спілкуватися. Кожен молодіжний центр – це своєрідний організм, місце для розвитку, активізму, волонтерської роботи та неформальної освіти.

Молодіжні центри Волині мають важливу роль у формуванні активного громадянського суспільства, забезпечуючи молоді можливості для розвитку, самореалізації та участі у громадських процесах. Вони стають майданчиками для розвитку лідерських якостей, навичок управління, а також місцями, де молодь може реалізувати свої ідеї, брати участь у вирішенні соціальних та економічних проблем місцевих громад. Розглянемо, як саме молодіжні центри Волині сприяють розвитку громадянського суспільства.

1. Розвиток громадянської свідомості та активності молоді. Молодіжні центри Волині виконують важливу роль у формуванні громадянської свідомості серед молоді. Вони організовують різноманітні освітні програми, тренінги та семінари, спрямовані на навчання основам демократії, правам людини, а також навичкам активного громадянства. Зокрема, тренінг «Школа управлінців» проводиться для молоді в містах Волині, де учасники мають змогу ознайомитися

з основами місцевого управління, принципами роботи державних органів та розвитку громади.

Завдяки такій підготовці, молодь отримує важливі знання, що дозволяють їй не тільки краще розуміти громадянські процеси, але й активно брати участь у них. Тренінги та практичні заняття допомагають молодим людям усвідомити свою роль у розбудові демократичного суспільства, важливість участі у виборах, громадських слуханнях та інших формах політичної активності. В рамках проєкту «Школа лідерів», що проходив у громадах Луцьк, Ковель, Горохів, більше 120 молодих людей здобули навички для активної участі в управлінських процесах своїх громад. Це дозволяє їм ставати ініціаторами змін на місцевому рівні, а також допомагає втілювати ідеї, що стосуються поліпшення якості життя молоді.

2. Підвищення рівня волонтерства та загальної соціальної активності серед молоді. Молодіжні центри Волині активно підтримують розвиток волонтерства серед молоді, надаючи можливості для участі в різноманітних соціальних ініціативах. Волонтерські проєкти, що реалізуються в цих центрах, допомагають молоді відчутти себе частиною важливих соціальних змін. Учасники таких проєктів отримують можливість активно долучатись до вирішення проблем громади, покращення соціального клімату та надання допомоги тим, хто її потребує.

Одним із яскравих прикладів є програма «Патрульний помічник», реалізована в партнерстві з органами правопорядку. В рамках цього проєкту молодь проходила тренінги з правових основ, а також отримала практичні навички роботи з поліцією для забезпечення правопорядку в громаді. Участь у таких ініціативах формує у молоді відчуття відповідальності за свою громаду та суспільство загалом. Волонтерська діяльність в рамках «Тижня добрих справ», організованого молодіжними центрами Волині, охоплює допомогу малозабезпеченим родинам, відновлення та озеленення міських територій, підтримку літніх людей та дітей з особливими потребами. Такі акції

допомагають молоді розуміти важливість активного залучення до вирішення проблем громади.

3. Сприяння розвитку молодіжного підприємництва та економічної активності. Молодіжні центри Волині активно сприяють розвитку підприємницьких ініціатив серед молоді. Вони організують навчання, тренінги та інкубаційні програми, які допомагають молодим людям створювати власні бізнеси та стартапи. Завдяки таким програмам молодь отримує можливість розвивати економічну активність у своїй громаді, створювати нові робочі місця та впливати на економічне зростання регіону. Проєкт «Стартапи та створення власного бізнесу» в Луцьку, реалізований в рамках співпраці з місцевими підприємцями та бізнес-інкубаторами, дав можливість молодим людям створити власні стартапи у різних сферах — від технологій до екології. У результаті, деякі з учасників отримали підтримку для запуску своїх проєктів, що стало важливим елементом розвитку місцевої економіки.

Програми підтримки молодіжних підприємств дають можливість молодим людям не тільки отримати необхідні знання, але й реалізувати свої ідеї у реальний бізнес. Завдяки такій підтримці, молодь Волині має шанс змінювати економічний ландшафт своєї громади.

4. Активна участь у місцевому управлінні та розробці молодіжної політики. Молодіжні ради Волині активно співпрацюють з місцевими органами влади, сприяючи участі молоді в розробці та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. Молодіжні центри та ради допомагають молоді брати участь у прийнятті рішень, що стосуються розвитку громади, що підвищує довіру молоді до місцевих органів влади та стимулює її до більшої участі в громадських процесах. Проєкт «Молодіжна рада Волині», що охоплює різні райони області, дозволяє молоді стати активними учасниками процесів, що відбуваються в їхніх громадах. У результаті цього, молодіжні лідери, що брали участь у роботі ради, змогли ініціювати створення молодіжних хабів та культурних центрів, що стали важливими місцями для самореалізації молоді.

Програми, такі як «Школа лідерів» в Луцьку та Ковелі, дають можливість молодим людям здобути навички ефективного управління та розвитку власних ініціатив, що допомагає їм брати участь у прийнятті рішень на місцевому рівні.

5. Запуск інноваційних соціальних проєктів. Молодіжні центри Волині активно займаються реалізацією інноваційних соціальних проєктів, спрямованих на вирішення важливих проблем громади. Вони є платформами для впровадження нових ідей і проєктів, які сприяють розвитку громадянського суспільства та соціальної згуртованості. Проєкт «Травматичний досвід та його вплив на молодь», організований за підтримки міжнародних організацій, є важливим прикладом інноваційної соціальної ініціативи. Цей проєкт дозволяє молоді, яка пережила травми, отримати необхідну психологічну підтримку, а також допомогти їй інтегруватися в суспільство. У рамках цього проєкту проводяться тренінги для молодіжних працівників, які навчають їх надавати допомогу молодим людям з посттравматичним синдромом.

6. Міжнародне співробітництво та підтримка молодіжних ініціатив. Молодіжні центри Волині активно співпрацюють з міжнародними партнерами, що дає можливість залучати додаткові ресурси та обмінюватися досвідом з іншими країнами. Таке міжнародне співробітництво дозволяє молодіжним центрам організовувати заходи, що відповідають міжнародним стандартам, а також відкриває для молоді нові можливості для навчання та розвитку. Спільно з UNICEF, в 2023 році було організовано форум «Студентська республіка», на якому молоді люди з різних регіонів України обговорювали проблеми, що їх турбують, а також шукали шляхи для розвитку своїх громад. Учасники отримали доступ до міжнародних ресурсів та контактів, що сприяло розвитку їхніх лідерських навичок та проєктів.

Молодіжні центри Волині мають значний вплив на розвиток громадянського суспільства. Вони є важливими осередками для розвитку активності, підприємництва, волонтерства, а також для залучення молоді до соціальних, економічних та політичних процесів. Активно співпрацюючи з місцевими органами влади, міжнародними партнерами та громадськими

організаціями, молодіжні центри сприяють створенню більш демократичного та згуртованого суспільства.

2.3. Діяльність КУ «Волинський обласний молодіжний центр» як приклад посередництва у формуванні громадянського суспільства

Діяльність КУ «Волинський обласний молодіжний центр» (далі – ВОМЦ) є яскравим прикладом посередницької ролі у формуванні громадянського суспільства на регіональному рівні. Центр виконує не лише функції освітньої платформи для молоді, але й активного учасника розвитку місцевих громад, сприяє створенню та зміцненню інституцій громадянського суспільства через різноманітні проекти, заходи та ініціативи. З бюджетом ВОМЦ можна ознайомитися на рисунку 2.4.

Рисунок 2.4. Бюджет КУ «Волинський обласний молодіжний центр» протягом 2021–2024 років з розподілом по статтям витрат

Надалі детальний опис діяльності центру як посередника в цьому процесі:

1. Реалізація державних та регіональних програм. ВОМЦ активно впроваджує заходи в рамках Програми «Молодь Волині» на 2021–2025 роки

(рис. 2.5), яка спрямована на розвиток молодіжних ініціатив та залучення молоді до громадського життя.

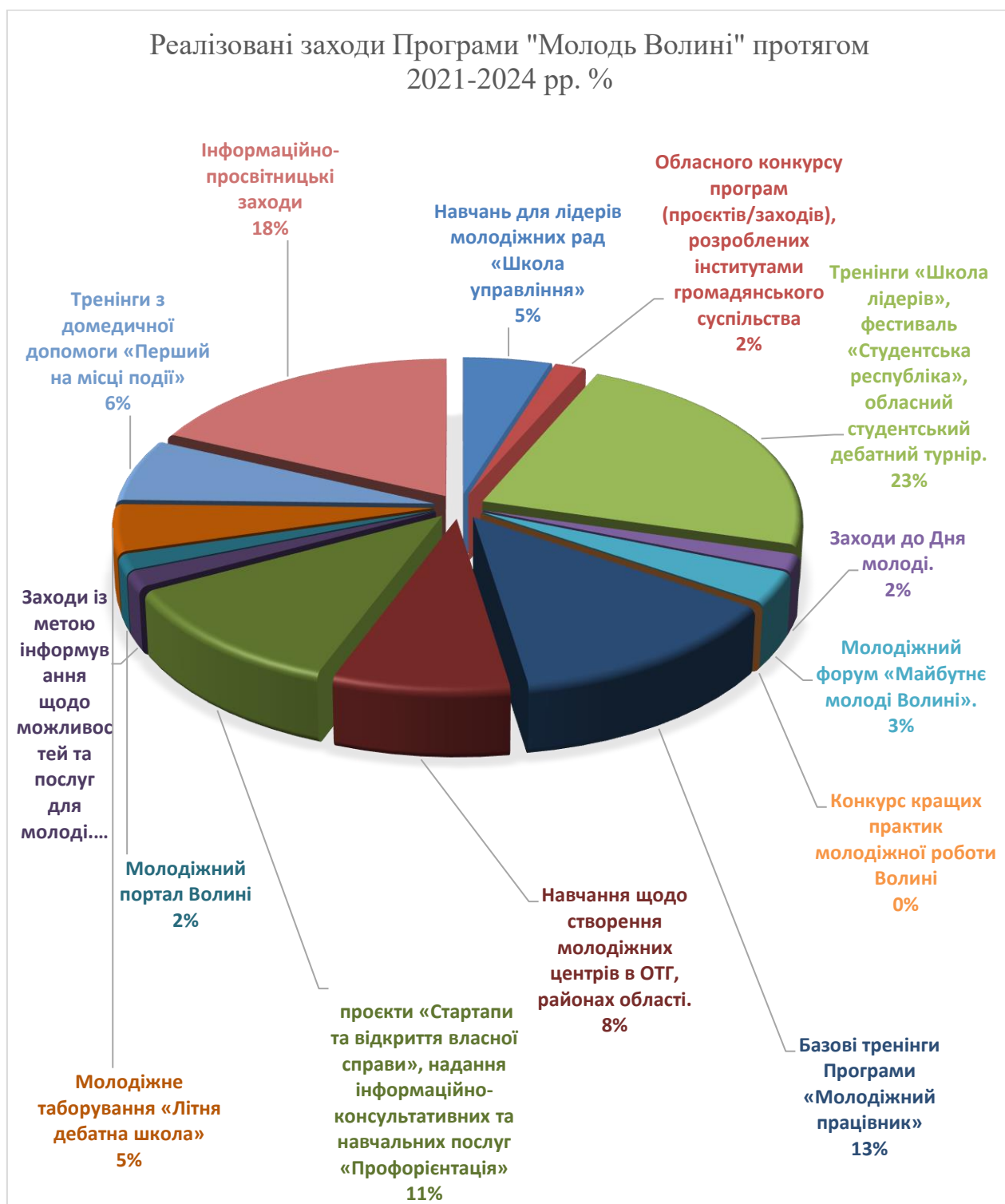

Рисунок 2.5. Реалізовані заходи Програми «Молодь Волині» протягом 2021–2024 р.р. за напрямками у %

Завдяки фінансуванню цієї програми, у 2023 році було реалізовано 31 захід та проєкт у громадах Волинської області, що дозволило підвищити рівень участі молоді у соціальних та громадських процесах. Зокрема, такі ініціативи, як навчання для лідерів молодіжних рад «Школа управління», проєкт «Стартапи та відкриття власної справи», а також «Профорієнтація», не тільки сприяють особистісному розвитку, але й формують навички, необхідні для активної участі в суспільному житті. Проведення базових тренінгів Програми «Молодіжний працівник», саме ВОМЦ здійснює цю роботу у Волинській області. Фінансування Програми «Молодь Волині» з бюджету Волинської області видно на рисунку 2.6. та розподіл коштів на заходи програми «Молодь Волині» рисунок 2.7.

Рисунок 2.6. Фінансування Програми «Молодь Волині» 2021–2024 роки з бюджету області

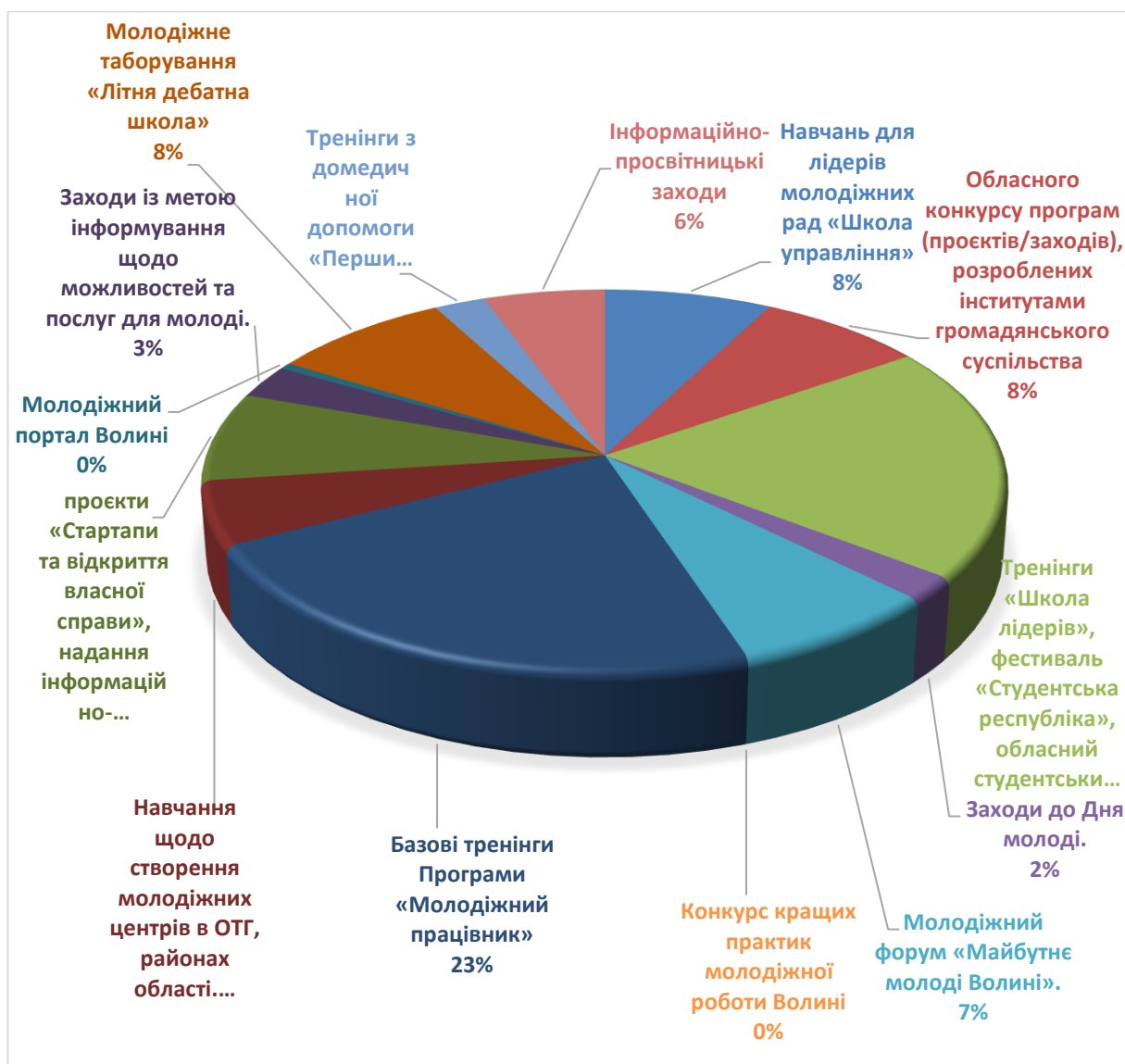

Рисунок 2.7. Розподіл коштів на заходи Програми «Молодь Волині» на 2021–2024 роки з бюджету області

2. Залучення молоді до волонтерства та громадських ініціатив. Однією з важливих місій ВОМЦ є сприяння розвитку волонтерства серед молоді. У 2023 році центр організував акцію «100 листів для захисників», яка об'єднала молодь з різних громад, таких як Володимир-Волинська, Ковельська, Маневицька та інші. Завдяки цій ініціативі, молоді люди отримали можливість висловити свою підтримку українським військовим через листи, що сприяло підвищенню соціальної згуртованості і формуванню громадянської відповідальності.

3. Підтримка та розвиток молодіжної інфраструктури. ВОМЦ виступає не лише активним організатором заходів, але й координатором розвитку молодіжних центрів у Волинській області. Завдяки його діяльності, було

створено молодіжні центри у Володимир-Волинській та Нововолинській громадах, а також простір для молоді у Маневицькій громаді. Команда ВОМЦ активно сприяє формуванню осередків громадської активності, де молоді люди можуть отримувати нові знання, брати участь у різних проектах, а також розвивати свої ініціативи.

Значний проєкт «Віднова:юа» в рамках розвитку молодіжної інфраструктури та відновлення відбувся з 5 по 9 червня 2023 року в с. Маневичі Волинської області. Учасники з різних куточків України – Дніпра, Львівщини, Маріуполя, Донеччини, Кіровограда, Одеси, Тернополя, Чернігова, Києва, Полтави, Хмельниччини, Закарпаття та інших регіонів – об'єдналися для роботи над створенням молодіжного простору.

Співорганізатором ВОМЦ виступила громадська організація «ЮсСфера». Основною метою обміну стало об'єднання молоді через спільну діяльність і створення місця для молодіжного простору, якого в Маневичах ще не було. В першій половині дня учасники займалися оновленням приміщення: фарбували стіни та батареї, організовували простір. Після обіду їх чекали екскурсії, обговорення питань молодіжного лідерства, перегляд фільму, музичні виступи, пікнік біля озера та байдаркові сплави з клубом Volyn River Club.

Колишнє складське приміщення Центру культури та дозвілля тепер стало затишним простором для молоді, завдяки підтримці місцевої влади та активності самих учасників. «Голова Маневицької селищної ради Олександр Гаврилюк і начальник відділу культури Олександр Піддубний привітали молодь, а голова Волинської обласної ради Григорій Недопад і керівниця молодіжної політики Волинської ОДА Анна Герасимюк поділилися своїм досвідом» [37].

«Національними організаторами в 2023 році виступили Міністерство молоді та спорту України, Державна установа «Всеукраїнський молодіжний центр» та громадська організація «Центр політичних студій та аналітики «Ейдос» у рамках проєктів ПРООН «Підтримка громадянського суспільства та молоді» та «Сприяння безпеці людини в Україні через реагування на багатовимірну кризу,

спричинену війною» за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Данії та Уряду Японії відповідно» [37].

4. Платформа для молодіжного діалогу. ВОМЦ створює умови для діалогу між молоддю та органами влади. Прикладом цього є організація обласних молодіжних форумів, таких як «Молодіжний форум Волині», де молодь обговорює ключові питання, що стосуються їхнього майбутнього, і пропонує ідеї для покращення якості життя у громадах. У 2023 році було проведено три таких форуми, які залучили близько 400 молодих людей. Це сприяє залученню молоді до процесів прийняття рішень на регіональному рівні та підвищенню їх громадянської активності.

5. Міжнародне співробітництво. ВОМЦ також активно співпрацює з міжнародними організаціями, що підвищує рівень компетенцій молодіжних працівників та забезпечує обмін досвідом з іншими країнами. Наприклад, у 2023 році представники ВОМЦ брали участь у Європейській платформі молодіжних центрів, що мають знак якості Ради Європи, яка проходила в Страсбурзі, Франція. Такі ініціативи не лише підвищують міжнародний авторитет української молоді, але й сприяють обміну ідеями та новими підходами у розвитку громадянського суспільства.

6. Підтримка проєктів інститутів громадянського суспільства. ВОМЦ активно підтримує проєкти, розроблені інститутами громадянського суспільства. У 2023 році, вперше з 2019 року, було проведено конкурс проєктів, які були розроблені громадськими організаціями. Одним із реалізованих проєктів став «Помічник патрульного», що було здійснено громадською організацією «Про100 молодь». Це сприяє розвитку співпраці між державними установами та громадськими організаціями, що є важливим елементом побудови ефективного громадянського суспільства.

7. Організація спеціалізованих тренінгів. ВОМЦ займається підготовкою молодіжних працівників через спеціалізовані тренінги. Зокрема, у 2023 році було проведено тренінги з таких тем, як «Молодіжна робота, інформована про травму», та «Залучення і координація волонтерів». Ці заходи сприяють

формуванню професійних навичок у молодіжних лідерів і громадських активістів, які у свою чергу сприятимуть розвитку громадських ініціатив.

8. Фінансування та підтримка ініціатив за рахунок грантових коштів. ВОМЦ також ефективно залучає грантові та інші позабюджетні кошти для реалізації проєктів. У 2023 році – молодіжний обмін у Маневицькій громаді, реалізований за підтримки урядів Данії та Японії, дозволив створити новий молодіжний простір у регіоні. Крім того, центр регулярно залучає фінансування для проведення заходів, що дозволяє зменшити залежність від державного бюджету та забезпечує стабільний розвиток молодіжних ініціатив.

9. Соціальна інтеграція та підтримка переселенців. ВОМЦ активно підтримує проєкти, спрямовані на інтеграцію внутрішньо переміщених осіб та надання допомоги постраждалим від війни. Зокрема, організація презентації графічної новели «На межі» та виставки «Втрачений дім» у 2023 році стала важливою подією для підвищення обізнаності про наслідки війни серед молоді та суспільства загалом.

Загалом діяльність КУ «Волинський обласний молодіжний центр» однією є ключових елементів у формуванні громадянського суспільства на Волині. Центр виступає посередником між молоддю, органами влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами, створюючи платформу для розвитку громадянської активності, волонтерства, підприємництва, а також для підтримки соціальних ініціатив. Через свою діяльність ВОМЦ сприяє зміцненню інститутів громадянського суспільства, підвищує рівень громадянської свідомості серед молоді та забезпечує довгостроковий розвиток регіону.

2.4. Виклики розвитку молодіжних центрів на Волині та за кордоном

Молодіжні центри Волині, як і в Україні загалом, володіють значним потенціалом для розвитку як сталих платформ, що підтримують соціалізацію, освіту, залучення до громадського життя та особистісну реалізацію молоді.

Проте, реалізація цього потенціалу стикається з численними бар'єрами, що заважають стійкому розвитку цих центрів. Проблеми, з якими зіштовхуються молодіжні центри на Волині, є подібними до тих, що існують в інших країнах, однак мають свої локальні особливості. Даний розділ магістерської роботи присвячений детальному аналізу основних викликів, що стоять перед молодіжними центрами, зокрема порівнянню місцевого досвіду із закордонними практиками та розгляду конкретних прикладів.

Однією з головних перешкод для розвитку молодіжних центрів є нестабільне та недостатнє фінансування. Молодіжні центри Волині, як і більшість громадських ініціатив, значною мірою залежать від грантових програм, підтримки місцевих органів влади або благодійних внесків. Така залежність створює фінансову нестабільність, адже ресурси можуть бути зменшені або повністю припинені, що ускладнює довгострокове планування діяльності.

Недостатність постійного фінансування обмежує можливості центрів не тільки в розвитку, але й у підтримці інноваційних проєктів та якісних освітніх програм. На відміну від міжнародної практики, де значна кількість молодіжних центрів отримує постійну підтримку від державних програм або бізнесу, в Україні така система лише формується. Це призводить до обмежених можливостей для центрів, що ускладнює їхню здатність залучати молодь до сучасних освітніх проєктів та застосовувати нові методи роботи.

Прикладом є ВОМЦ, який активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як UNICEF та USAID, для реалізації молодіжних проєктів. Попри низку успішних прикладів, центри продовжують стикатися з проблемами у залученні стабільного фінансування для модернізації матеріальної бази та забезпечення достойної оплати праці для співробітників. Подібна ситуація характерна й для інших країн, зокрема Латвії, де молодіжні центри, залежачи від грантів ЄС, часто зустрічають складнощі у вигляді бюрократичних процедур, які ускладнюють доступ до коштів.

Іншим важливим чинником, що обмежує ефективність роботи молодіжних центрів, є недоліки правової бази. У Волинській області, як і в Україні загалом, законодавство, що регулює діяльність молодіжних центрів, поки що не повністю враховує актуальні потреби молоді та не адаптоване до умов, що склалися внаслідок повномасштабного військового вторгнення. Це створює правову невизначеність щодо статусу таких центрів та стримує їхню можливість надавати платні послуги, які могли б стати альтернативним джерелом фінансування.

Зокрема, це «ЗУ «Про основні засади молодіжної політики» №1414 від 27 квітня 2021 р.» [6], «Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі» №1014 від 20 грудня 2017 року» [23], «Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Примірних штатних нормативів чисельності працівників молодіжних центрів» №1648 від 02 квітня 2019 року» [11], «Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Національного знаку якості та критеріїв якості для молодіжних центрів» №1061-17 від 03 серпня 2017 року» [13] та «Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Рекомендацій щодо організації роботи молодіжного простору» №4798 від 09 грудня 2021 року» [12].

У порівнянні з ситуацією на Волині, молодіжні центри Фінляндії мають значно більшу автономію та підтримку з боку держави завдяки чітко регламентованим законодавчим нормам, які дозволяють центрам самостійно розробляти програми та залучати партнерів. Такий підхід сприяє стабільності та прозорості їх діяльності, дозволяючи центрам надавати широкий спектр послуг та активно залучати молодь до різноманітних ініціатив.

Крім фінансових труднощів, молодіжні центри Волині стикаються з ще однією значною проблемою – браком кваліфікованих кадрів, здатних працювати з молоддю на довгостроковій основі. Через низький рівень оплати праці в комунальних установах та закладах, багато молодих спеціалістів не бачать у цій сфері перспектив для кар'єрного росту. Це призводить до високої плинності кадрів і нестабільності в роботі центрів.

Подібна ситуація спостерігається й у країнах Центральної Європи, таких як Польща. Молодіжні центри в Польщі активно залучають волонтерів, однак стикаються з труднощами в утриманні фахівців на постійній основі. Польські організації намагаються вирішити цю проблему через створення програм професійного розвитку для працівників, але нестабільність фінансування залишається основною перешкодою для забезпечення стабільного кадрового складу та ефективної роботи центрів. Наприкінці 2022 року у Жешуві відкрили перший в Польщі український молодіжний простір. Польська сторона відгукнулася на ініціативу і висловила підтримку цьому проекту. На відкритті молодіжного простору учасники мали можливість ознайомитися з концепцією розвитку цього простору та обговорити спільне бачення його майбутнього. «Дуже важливо підтримувати зв'язок з українською молоддю, тому створення Українського центру в Польщі стало пріоритетом для нашої команди. Ми доклали максимум зусиль, щоб об'єднати молоде покоління та нагадати, що Україна про них пам'ятає і чекає. Кожен із них важливий для розвитку країни, тому закликаю українську молодь активно долучатися до діяльності центру, несучи Україну в серці», [28] – підкреслив Богдан Талатура, экс-голова Молодіжної ради при Львівській обласній державній адміністрації.

«Цей проект є важливим кроком у підтримці української молоді, особливо в умовах війни, адже він надає можливість для самореалізації, розвитку та взаємодії між українською та польською молоддю. Вже з початку 2023 року українська молодь матиме власний простір – кабінет для зустрічей, який можна використовувати безкоштовно. Це місце, де молоді українці зможуть проводити час, спілкуватися з друзями та організовувати різноманітні заходи» [28].

Молодіжні центри Волині, зокрема в м. Нововолинськ, стикаються з проблемами нестабільності матеріально-технічної бази, що обмежує їх здатність проводити заходи та ефективно працювати з молоддю. Оскільки багато центрів не мають постійних приміщень, їм доводиться орендувати простір, що є дорогим і нестабільним варіантом, особливо коли фінансування залежить від донорів чи

місцевих адміністрацій. Це створює труднощі у плануванні та розвитку довгострокових ініціатив.

Молодіжний центр «Нові крила» у м. Нововолинськ є прикладом організації, яка неодноразово стикалася з проблемами оренди приміщень і придбання необхідного обладнання для проведення заходів. Відсутність власної матеріально-технічної бази значно обмежує можливості для надання повноцінних послуг молоді, а також реалізації інноваційних проєктів.

Цю проблему можна порівняти з ситуацією в Балтійських країнах, зокрема в Литві, де молодіжні центри також мають труднощі з забезпеченням стабільної матеріально-технічної бази. Це часто гальмує реалізацію різноманітних ініціатив, оскільки інфраструктурні проблеми не дозволяють швидко адаптуватися до змінюваних потреб молоді та сучасних вимог до організації освітніх і культурних заходів.

1 листопада 2024 року в Ковелі, Волинська область, за підтримки UNICEF Ukraine, ICAP Єднання у партнерстві з ГО «Молодіжна Платформа» та Ковельською міською радою відкрив нове приміщення Молодіжного центру «Місто ідей». Для ремонту та облаштування центру ICAP Єднання перерахував 700 000 гривень до міського бюджету через цільову соціальну програму для Ковельської громади на 2024–2026 роки. Протягом півроку було виконано необхідні роботи: замонтовано стелю, проведено освітлення та опалення, утеплено підлогу, оновлено сантехніку, вирівняно стіни, встановлено вікна та двері, придбано меблі та обладнання для центру. Окрім того, було збережено та відновлено старовинний камін, який стане додатковим джерелом тепла та затишку. ICAP Єднання також забезпечив доступність нового приміщення для людей з інвалідністю: на відміну від попереднього розташованого на другому поверсі, новий центр знаходиться на першому поверсі і тепер доступний для всіх. Тепер у центрі можуть проводитися заходи для людей з інвалідністю та ветеранів, і він став простором для спілкування, генерації ідей та їхнього втілення.

«Це був для нас великий виклик та експеримент, оскільки ніхто раніше не здійснював таких перерахувань від громадської організації через ЮНІСЕФ на рахунки місцевого бюджету для ремонту молодіжного центру. І все вийшло! Результат перевершив наші очікування. Пишаємося співпрацею та радіємо, що молодь Ковельської громади отримала новий простір для розвитку» [21], – зазначила Ірина Беляєва, координаторка з розвитку партнерств ІСАР Єднання

Сучасна молодь активно інтегрована у цифрове середовище, що ставить перед молодіжними центрами нові виклики – необхідність адаптуватися до нових технологій та інструментів. Молодіжні центри Волині, зокрема Волинський обласний молодіжний центр, намагаються впроваджувати цифрові платформи для комунікації з молоддю та проведення онлайн-заходів. Однак через обмежені ресурси та недостатню підготовку персоналу це часто є складною задачею.

Досвід Німеччини показує, що цифровізація молодіжних центрів може бути ефективною за умови підтримки з боку держави. Німецькі центри активно використовують онлайн-платформи для залучення молоді, а також проводять онлайн-консультації з професійної орієнтації. Подібний підхід міг би бути корисним і для Волині, але потребує значних інвестицій у навчання персоналу та технічне оснащення.

Таким чином, молодіжні центри Волині стикаються з рядом викликів, що гальмують їх розвиток і обмежують їхній потенціал як ключових осередків громадянської активності молоді. Серед основних проблем – нестабільне фінансування, відсутність відповідності законодавства сучасним умовам, кадровий дефіцит, матеріально-технічні труднощі, необхідність цифровізації та недостатня залученість молоді. Порівняльний аналіз із досвідом інших країн показує, що багато з цих викликів є спільними, і міжнародний досвід може бути корисним для їх подолання. Застосування кращих практик, таких як державна підтримка, залучення місцевих громад та активна цифровізація, допоможе подолати ці проблеми і забезпечити стійкий розвиток молодіжних центрів Волині. Це має важливе значення не лише для центрів, але й для суспільства

загалом, оскільки саме через такі інституції формується активна громадськість, здатна реалізувати позитивні зміни у своїх громадах.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ

3.1. Зміцнення інституційної спроможності молодіжних центрів для підтримки громадянських ініціатив

Зміцнення інституційної спроможності молодіжних центрів є важливим кроком для сталого розвитку громадянського суспільства, оскільки це дозволяє центрам ефективно реагувати на потреби молоді, розвивати лідерські навички, стимулювати соціальну активність та підтримувати ініціативи на місцевому рівні. Для досягнення цієї мети необхідно запровадити комплекс заходів, що охоплюють фінансову стабільність, розвиток кадрів, ефективне управління ресурсами та новаторські методи залучення громадян. Ширший перелік інструментів зміцнення інституційної спроможності молодіжних центрів та молодіжних просторів наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. – Інструменти зміцнення інституційної спроможності молодіжних центрів та молодіжних просторів

Інструмент	Опис
1	2
Розробка стратегій розвитку	Створення довгострокових та короткострокових стратегій, які враховують потреби молоді, доступні ресурси, а також можливості для розширення послуг і впливу молодіжного центру або простору.
Фінансова підтримка та гранти	Налагодження співпраці з донорами, органами місцевого самоврядування та бізнесом для залучення коштів на реалізацію проєктів, технічне оснащення та покращення умов роботи молодіжних центрів.
Професійний розвиток персоналу	Проведення тренінгів, семінарів та обмін досвідом для підвищення кваліфікації працівників молодіжних центрів, розвитку лідерських і комунікативних навичок, а також знань про сучасні технології та методики роботи з молоддю.

Продовження таблиці 3.1

1	2
Створення мережі молодіжних центрів	Партнерства і координація діяльності між молодіжними центрами для обміну ресурсами, досвідом і спільної реалізації масштабних ініціатив.
Цифровізація процесів	Використання онлайн-платформ, мобільних додатків та інструментів для адміністрування, залучення молоді до заходів, ведення баз даних та моніторингу ефективності діяльності центрів.
Залучення волонтерів і молодіжних лідерів	Розробка програм для мотивації волонтерів і молодіжних лідерів, що сприятимуть реалізації проєктів, поширенню інформації про центр і створенню позитивного іміджу в громаді.
Розширення партнерств з бізнесом та ОГС	Встановлення взаємодії з бізнес-структурами та громадськими організаціями для обміну ресурсами, отримання консультаційної та технічної підтримки, а також підвищення стійкості молодіжних центрів та молодіжних просторів.
Моніторинг і оцінка діяльності	Регулярна оцінка результативності роботи центрів, аналіз потреб молоді та адаптація діяльності до сучасних викликів для підвищення ефективності.
Інформаційна кампанія	Проведення заходів для популяризації молодіжних центрів у громадах, залучення молоді через соціальні мережі, ЗМІ та інформаційні ресурси.
Інфраструктурні покращення	Забезпечення сучасного обладнання для проведення заходів, зон відпочинку та навчання, щоб молодіжні центри ставали більш доступними та інклюзивними для відвідувачів.

Розглянемо конкретні стратегії та приклади, які допоможуть підвищити інституційну спроможність молодіжних центрів.

Так, «навесні ГО «Молодіжна Платформа» разом зі Школою усвідомленого підприємництва «School of ME» об'єднали зусилля для підтримки молодіжних центрів по всій Україні у створенні соціальних підприємств. Це дозволяє центрам стати більш фінансово стабільними та незалежними. Метою проєкту «СТАРТУЙ» є підвищення фінансової стійкості та професійних компетенцій молодіжних центрів через створення соціальних підприємств на їх базі, які не лише виконують соціальну місію, але й приносять прибуток центрам» [21].

Також «у Польщі Молодіжний центр «Młodzież dla Przyszłości» співпрацює з бізнесом і розробляє моделі соціального підприємництва. Наприклад, вони відкрили кафе, в якому працюють волонтери-учасники центру. Кошти від

продажу спрямовуються на фінансування молодіжних проєктів, тим самим зменшуючи залежність від зовнішніх грантів. Такий підхід дозволяє центру підтримувати довгострокові проєкти, створювати стабільні умови для діяльності та залучати більше ресурсів до своєї роботи» [22].

«Проєкт «Молодь:Тут», в межах програми USAID «Мріємо та діємо», є важливим кроком для зміцнення спроможності молодіжних центрів. Його мета – посилити здатність існуючих центрів впроваджувати інноваційні підходи в роботі з молоддю, створювати стійкі моделі розвитку, залучати фінансування та використовувати дані для планування діяльності та оцінки своєї ефективності через індекс повернення інвестицій (ROI)» [17]. «Проєкт реалізується через довгострокове навчання з постійною підтримкою менторів, орієнтуючись на вдосконалення та розвиток компетенцій молодіжних працівників. Процес навчання включає серію тренінгів, консультацій та надання фінансових ресурсів для реалізації заходів у молодіжних центрах, що безпосередньо пов'язані з темами курсу. Окрім того, проєкт передбачає модернізацію фізичної інфраструктури, включаючи ремонт приміщень молодіжних центрів» [17].

Кадровий потенціал є основою для стабільного функціонування будь-якої організації. Молодіжні центри потребують компетентних працівників, які можуть ефективно реалізовувати проєкти, комунікувати з громадою, залучати молодь і формувати підтримку для громадянських ініціатив. Потужною державною програмою є «Молодіжний працівник», яка сприяє підвищенню рівня компетентностей фахівців сфери молодіжної політики, зокрема підвищенню кваліфікації державних службовців, створення сприятливих умов для ефективного розроблення та реалізації обґрунтованої молодіжної політики в Україні.

«З 2014 року Державний інститут сімейної та молодіжної політики виступає партнером у впровадженні Програми «Молодіжний працівник», забезпечуючи науково-методичну підтримку організації та проведення навчальних заходів» [10] згідно з «наказом Міністерством молоді та спорту №4334 від 19.09.2018 р. «Про затвердження порядку реалізації програми «Молодіжний працівник» [10].

«Програма «Молодіжний працівник» є одним з пріоритетів Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки, спрямованої на впровадження європейських підходів у роботу з молоддю» [14].

«Завдання програми включають розвиток ефективної молодіжної роботи на регіональному та місцевому рівнях з активною участю таких груп: лідери та активісти громадських та благодійних організацій, які працюють із молоддю; державні службовці, відповідальні за впровадження молодіжної політики на місцях; працівники організацій, що займаються молодіжною роботою, незалежно від форми власності» [14].

«Навчання проводиться у формі короткострокових тренінгів (27–54 навчальні години). Пріоритет надається організації навчання на запит місцевих органів влади та громадських організацій, ураховуючи специфічні потреби кожного регіону» [14].

А ще ВОМЦ проводить тренінги для співробітників, запрошуючи експертів у таких сферах, як управління проєктами, фандрейзинг, PR-комунікації тощо. Зокрема, у 2023 році організували серію тренінгів щодо використання цифрових інструментів для роботи з молоддю. Це дозволило працівникам центру вдосконалити свої навички та підвищити ефективність роботи, що сприяло збільшенню кількості реалізованих проєктів і залученню більшої кількості молоді до активностей.

Інституційна спроможність також передбачає здатність молодіжних центрів активно співпрацювати з іншими організаціями, обмінюватися досвідом та ресурсами, а також спільно реалізовувати масштабні проєкти. Партнерства з іншими молодіжними організаціями, навчальними закладами, бізнес-середовищем та місцевою владою значно розширюють можливості центрів і забезпечують нові ресурси для їх діяльності.

«У Німеччині молодіжний центр «Jugend Kultur Fabrik» успішно співпрацює з місцевими університетами та культурними установами, залучаючи студентів і молодих спеціалістів до реалізації проєктів. Центр регулярно проводить обмін досвідом з іншими центрами, організовує міжнародні молодіжні обміни,

тренінги та семінари. Такий підхід допомагає молодіжному центру залучати нових учасників, отримувати грантову підтримку на міжнародні проєкти, а також формувати позитивний імідж як прогресивної та інноваційної установи» [27].

«Як приклад, з 9 по 13 жовтня 2023 року делегація з десяти представниць молодіжних центрів Донецької, Волинської та Житомирської областей відвідала молодіжний центр "Марттінен" у Вірраті (Фінляндія), який має Знак якості Ради Європи. Захід організовано в межах проєкту Ради Європи "Молодь за демократію в Україні: Фаза III" для підтримки професійного зростання українських молодіжних працівників у сфері екологічної освіти та розвитку міжнародної співпраці. Серед учасників делегації також була в.о. директора ВОМЦ – Яна Романюк» [33].

«Центр «Марттінен», розташований серед природного середовища озер та лісів, активно впроваджує екологічні підходи у молодіжну роботу, пропонуючи програми з орієнтування, спортивні активності та заняття на свіжому повітрі. Одним із важливих аспектів діяльності центру є дотримання принципів сталого розвитку, що підтверджено міжнародним екосертифікатом Green Key» [33].

«Візит дозволив українській делегації ознайомитися з підходами, які використовує центр, та обговорити досвід організації молодіжної роботи в умовах війни. Співпраця з молодіжними центрами, сертифікованими Радою Європи, є важливою частиною міжнародної програми, спрямованої на підвищення якості молодіжної політики та впровадження сучасних підходів в Україні» [33].

Як зазначає Яна Романюк в своїй статті, «що молодіжна робота передбачає активну участь дітей і молоді в суспільному житті через різноманітні соціальні, культурні та освітні заходи. Цей напрямок охоплює не лише традиційні заняття, але й креативні способи залучення, такі як риболовля. Хоча вона асоціюється переважно з відпочинком дорослих, риболовля може бути корисною і для молодіжної роботи, адже вона вчить терпінню, спостережливості, витримці та допомагає налагодити контакт з природою» [34].

«Для молодіжних центрів риболовля може стати своєрідним методом виховання, на рівні з кіноклубами, тренінгами чи спортивними активностями. У Фінляндії, наприклад, риболовля входить до педагогічної програми молодіжної роботи: молодіжних працівників навчають готувати наживку, ловити рибу, розуміти природні процеси, завдяки чому в молоді формується бережливе ставлення до довкілля. Візит української делегації до молодіжного центру «Марттінен» у Фінляндії у жовтні 2023 року підтвердив ефективність цього підходу» [34].

У Франції під час пандемії молодь відкрила для себе риболовлю як спосіб відпочинку на природі, а в Ірландії молодіжні працівники використовують риболовлю для соціалізації і підтримки інтересу до навколишнього середовища. В США ж риболовлю застосовують для інтеграції молоді з неблагополучних районів, навчаючи правил безпеки і технік лову.

Таким чином, «риболовля в рамках молодіжної роботи сприяє вихованню відповідальності, екологічної свідомості, зниженню стресу та збагаченню життя молоді. Принцип «Зловив – відпусти» залишається ключовим у цьому підході, забезпечуючи етичне ставлення до природи» [34].

Проектний менеджер центру "Марттінен" Крістіан Гранат відзначив важливість виховання самостійності та відповідальності в молодих людей. Учасниці мали змогу спостерігати це в дії на прикладі організації простих активностей: наприклад, під час майстер-класу з розпису чашок молоді пропонувалося самостійно облаштовувати робочу зону, підготувати необхідні матеріали та забезпечити чистоту. Для риболовлі молодь самостійно готувала наживку, збираючи хробаків, що також сприяло розвитку практичних навичок і самостійності.

Для українських молодіжних працівників такий підхід може виглядати як зменшення ролі наставника, проте в центрі «Марттінен» це розглядається як можливість для молоді отримати задоволення від процесу, а не тільки від кінцевого результату.

«Я ніколи б не подумала, що з захопленням буду копати землю та збирати наживку для риболовлі!» – поділилася Лідія Індиченко, в.о. директора Донецького обласного дитячо-молодіжного центру. Інша учасниця зазначила, що її вразила гнучкість у плануванні: «Через дощ ми не могли піти до лісу, тож разом знайшли альтернативу. У нас такі зміни зазвичай викликають стрес, а тут — усе відбувалося спокійно та природно.» [35]

«Цей досвід підкреслив необхідність для українського молодіжного сектору переоцінити ставлення до процесу підготовки та результату. Адже якщо процес розглядається не тільки як засіб досягнення мети, а як цінність сам по собі, це збагачує молодіжну роботу, робить її більш ресурсною та допомагає досягати принципу самозарадності» [35].

Для підтримки громадянських ініціатив необхідно забезпечити ефективні канали комунікації, особливо при роботі з молоддю, яка активно використовує соціальні мережі та цифрові платформи. Застосування сучасних цифрових інструментів допомагає молодіжним центрам підвищувати свою видимість, залучати нових учасників і оперативно інформувати про нові можливості.

У Волинській області деякі з цих стратегій вже впроваджуються, але виникають певні труднощі. Наприклад, Волинський обласний молодіжний центр співпрацює з міжнародними організаціями для навчання персоналу та розвитку професійних навичок. Проте центри на Волині стикаються з проблемами обмеженого фінансування та відсутності можливостей для диверсифікації фінансових джерел. Існує також потреба у більш активному використанні цифрових інструментів та розвитку партнерських зв'язків з місцевим бізнесом для зміцнення інституційної спроможності.

Отже, досвід інших країн показує, що для ефективного розвитку молодіжних центрів на Волині необхідно посилити фінансову стабільність, підвищити рівень освіти та професійної підготовки працівників, а також залучити більше партнерів із приватного та державного секторів. Ці кроки допоможуть молодіжним центрам не лише підтримувати існуючі громадські

ініціативи, але й активно сприяти розвитку нового покоління соціально відповідальних громадян.

3.2. Підвищення рівня громадянської освіти серед молоді через діяльність молодіжних центрів

Молодіжні центри можуть відігравати важливу роль у громадянській освіті, що є основою для розвитку громадянського суспільства. Освітні програми, тренінги з правової грамотності, семінари з критичного мислення та роботи з інформацією дозволяють молоді розвивати навички, необхідні для активної участі в житті громади.

Громадянська освіта є важливою складовою формування активної, відповідальної та свідомої молоді, здатної брати участь у демократичних процесах, вирішенні соціальних проблем і розвитку громадянського суспільства. Молодіжні центри можуть і повинні відігравати важливу роль у формуванні громадянської освіти, адже вони мають доступ до широкої аудиторії молодих людей і можуть забезпечити сприятливе середовище для розвитку таких важливих компетенцій, як права грамотність, критичне мислення, лідерство, волонтерство та громадянська активність.

Наприклад, «у Канаді молодіжний центр «Youth Action Network» регулярно проводить освітні програми з громадянської активності, соціальної відповідальності та прав людини. Один із проєктів, «Youth Voices», об'єднує молодь для участі у відкритих дискусіях та семінарах, де учасники розглядають актуальні соціальні проблеми та шукають шляхи їх вирішення. Такий підхід сприяє розвитку громадянської свідомості, активності та лідерських якостей» [19].

Для підвищення рівня громадянської освіти серед молоді важливо розробити інноваційні методи, використовувати міжсекторальний підхід, залучати експертів та організовувати навчальні програми, що відповідають

актуальним вимогам та потребам молоді. «В Україні таким є довгостроковий спеціалізований курс «Громадянська освіта для молодіжних працівників» в рамках Програми «Молодіжний працівник» [14].

Правова грамотність є основою для розуміння прав і обов'язків громадян, що дозволяє молоді свідомо брати участь у громадянських процесах. Молодіжні центри можуть створювати тренінгові програми з основ правознавства, прав людини, конституційних прав, а також навички захисту своїх прав у різних ситуаціях.

Молодіжний центр у Литві розробив програму, яка включає тренінги та семінари для молоді щодо їхніх прав у сфері освіти, працевлаштування та захисту від дискримінації. Завдяки партнерству з місцевими правозахисними організаціями, молодь має змогу отримувати практичні знання і навички, що дозволяють їм ефективно використовувати свої права в різних сферах життя.

В умовах постійного інформаційного потоку важливо навчити молодь аналізувати інформацію, виявляти фейки та маніпуляції, а також розуміти, як медіа можуть впливати на громадську думку. Молодіжні центри можуть активніше організовувати семінари та тренінги з медіаграмотності, де учасники вчать розпізнавати маніпуляції, ефективно шукати та використовувати достовірну інформацію, а також створювати власні медіапродукти.

Молодіжні центри на Волині, разом із медіаекспертами, проводять курс «Медіаграмотність для молоді», на якому учасники навчаються основам роботи з медіа, аналізують різні джерела інформації та розбираються, як працюють соціальні мережі. Зокрема, під час навчання молодь також вивчає важливість цифрової безпеки та захисту особистих даних.

Молодіжні центри повинні створювати окремо доступні спеціалізовані програми, що поєднують громадянську освіту з іншими навчальними напрямками, такими як лідерство, соціальна відповідальність, правова грамотність, розвиток критичного мислення. Це дозволить не лише отримувати теоретичні знання, а й застосовувати їх на практиці.

Важливою складовою громадянської освіти є розвиток лідерських якостей і волонтерської діяльності, які сприяють активному залученню молоді до соціальних та громадянських ініціатив. Молодіжні центри можуть активніше організовувати програми, які заохочують молодь до волонтерства, розвивають їхні лідерські якості, навички організації подій, управління командою та реалізації проєктів на користь громади.

«Партнерство молодіжних центрів з Українською Волонтерською Службою (УВС) та Українською Академією Лідерства (УАЛ) має великий потенціал для розвитку громадянської освіти серед молоді. УВС, організовуючи волонтерські ініціативи, може допомогти молодіжним центрам залучити більше молодих людей до соціально корисної діяльності, водночас розвиваючи у них навички управління проєктами та лідерства. Спільні проєкти сприяють зміцненню громадянської активності та розвитку волонтерських ініціатив на місцевому рівні» [19].

«Співпраця з УАЛ дозволяє молодіжним центрам організовувати програми, орієнтовані на розвиток лідерських якостей серед молоді, таких як стратегічне планування, організація та управління командами. УАЛ пропонує інтенсиви, тренінги та воркшопи з лідерства, де молодь може здобувати практичний досвід, що важливо для кар'єри в громадському секторі. Це також дозволяє реалізовувати реальні соціальні проєкти, які надають молоді можливість застосувати свої навички в практичній діяльності» [18].

Молодіжні центри, співпрацюючи з УВС та УАЛ, можуть організовувати спільні тренінги, семінари та менторські програми, що надають можливість молодим людям не лише навчатися, а й брати участь у соціально значущих проєктах. Завдяки таким ініціативам молодь отримує важливі навички, розвиває лідерські якості та вчиться працювати в команді.

Молодіжні центри можуть і повинні налагоджувати партнерства з громадськими організаціями, правозахисними установами та державними органами. Це забезпечить молоді доступ до актуальної інформації, правової допомоги, а також дасть можливість долучатись до реальних проєктів на

місцевому та національному рівні. Зокрема, співпраця з органами місцевого самоврядування може допомогти організовувати заходи щодо підвищення правової та політичної обізнаності серед молоді.

Молодіжні центри можуть також використовувати формат дискусійних платформ, симуляційних ігор та дебатів для розвитку громадянських компетенцій серед молоді. Це дозволяє молодим людям отримувати практичний досвід у вирішенні суспільних проблем, навчатися аргументації та дотриманню етичних стандартів у публічних дискусіях, а також розвивати навички роботи в команді.

В умовах цифровізації молодіжні центри також можуть використовувати онлайн-платформи для організації навчальних курсів і програм, що дозволяють охопити широку аудиторію молоді. Такі платформи дозволяють молоді отримувати доступ до різноманітних освітніх матеріалів, брати участь у онлайн-дискусіях, семінарах та вебінарах, не виходячи з дому.

Також в умовах постійних викликів, таких як війна, соціальні чи економічні кризи, молодіжні центри повинні адаптувати свої програми під специфічні потреби молоді в умовах цих змін. Зокрема, надання підтримки молодим людям, які пережили травму або соціальні труднощі, є важливим аспектом. Криза може бути використана як можливість для навчання новим методам громадянської активності, взаємодії з державними органами та іншими громадськими ініціативами.

Молодіжні центри мають великий потенціал для розвитку громадянської освіти серед молоді, оскільки можуть активно залучати молодь до різноманітних освітніх, соціальних та громадянських ініціатив. Для цього необхідно впроваджувати інноваційні методи навчання, забезпечувати доступ до актуальної інформації, організовувати тренінги, симуляційні ігри, дебати та використовувати онлайн-платформи для розширення охоплення. Це дозволить створити активну, свідому та відповідальну молодь, здатну досягати змін у своєму оточенні і активно брати участь у демократичних процесах.

3.3. Впровадження ініціатив з мобільної молодіжної роботи для залучення молоді у важкодоступних громадах

Мобільна молодіжна робота є одним з найбільш ефективних способів подолання бар'єрів, пов'язаних з віддаленістю та обмеженим доступом молоді до ресурсів, які можуть бути доступні в більших містах. Цей підхід особливо важливий для важкодоступних громад, де інфраструктура та молодіжні центри не завжди можуть забезпечити всебічний розвиток молодіжних ініціатив.

Наразі немає законодавчого визначення «Мобільна молодіжна робота», але в Рада Європи визначає таку форму молодіжної діяльності, «яка реалізується за допомогою мобільних молодіжних центрів, таких як автобуси або каравани. Вона в значній мірі відповідає принципам традиційної молодіжної роботи, що проводиться в стаціонарних молодіжних центрах. Однак, на відміну від стаціонарних центрів, мобільні молодіжні працівники виїжджають до молоді, яка, в свою чергу, повинна мати можливість дістатися до місць проведення заходів» [4].

Мобільні програми дозволяють доставити важливі ресурси, інформацію та підтримку безпосередньо в громади, де традиційні форми роботи можуть бути обмежені.

Таким чином ВОМЦ здійснює мобільну молодіжну роботу в громадах Волинської області і у 2023 році було здійснено 15 виїзних заходів у громади області, включаючи такі, як Камінь-Каширська громада, Литовежська громада, Маневицька громада. У 2024 році ВОМЦ здійснив 22 виїзних виходів у громадах Волинської області.

«У вересні 2024 року Democracy Reporting International Ukraine розпочали свій новий напрям - «Мобільна молодіжна робота». Вже незабаром вирушаємо в регіони, зокрема, прифронтові» [20].

Крім того, важливою складовою мобільної роботи є підтримка молодіжних волонтерських ініціатив, адже волонтерство є потужним інструментом розвитку лідерських якостей у молоді. В рамках мобільних програм часто проводяться

тренінги та семінари для молодих людей, що хочуть стати волонтерами, а також для тих, хто вже бере участь у волонтерських проектах.

Ще одним важливим аспектом мобільної роботи є використання цифрових технологій для розширення доступу до навчальних і підтримуючих матеріалів. У деяких випадках мобільні програми передбачають також онлайн-формати навчання, де молодь з важкодоступних територій може отримати кваліфіковану консультацію або пройти онлайн-курси з розвитку проектів, управління командою або соціального підприємництва. Наприклад, онлайн-курси проекту «Digital Youth», що були проведені в рамках мобільної роботи в Сумській області, дозволили молоді безкоштовно освоїти основи веб-дизайну, програмування та цифрового маркетингу.

Таблиця 3.2. – Рекомендації для ефективного впровадження мобільної молодіжної роботи

Рекомендація	Опис
Розширення доступу до цифрових платформ	Створення інфраструктури для забезпечення молоді в важкодоступних громадах доступом до онлайн-ресурсів, тренінгів та консультацій через інтернет. Це сприятиме залученню більшої кількості молоді до освітніх і соціальних ініціатив.
Підвищення кваліфікації молодіжних працівників	Молодіжні працівники мають володіти знаннями та навичками для роботи в специфічних умовах важкодоступних громад, а також для проведення онлайн-навчання та дистанційної роботи.
Створення програм підтримки молодіжних ініціатив	Розробка програм, які забезпечують фінансову та організаційну підтримку місцевих ініціатив, започаткованих молоддю під час мобільних заходів, щоб забезпечити сталий розвиток проектів на місцях.
Придбання транспортного засобу для мобільної молодіжної роботи	Забезпечення транспорту для покращення логістики, розширення кількості та різноманітності заходів, а також скорочення часу на переміщення до важкодоступних громад.

Рекомендації, наведені у таблиці 3.2. сприятимуть підвищенню ефективності мобільної молодіжної роботи, забезпечать більш активне залучення молоді до соціальних ініціатив і розвиватимуть громадянську активність у важкодоступних громадах.

ВИСНОВКИ

Громадянське суспільство в умовах воєнного часу має специфічні вимоги та особливості, які потребують адаптації існуючих моделей взаємодії між державою, суспільством і інститутами. У воєнних умовах важливість розвитку громадянського суспільства набуває особливого значення, оскільки саме воно може бути основою для стабільності і відновлення після військових потрясінь. Молодь у цих умовах стає важливим рушієм змін завдяки активній участі в громадському житті, проте вона потребує належної підтримки та розвитку для цього.

Молодіжні центри Волині виконують функцію посередників у формуванні громадянського суспільства, оскільки вони надають молодим людям ресурси та можливості для участі у суспільних процесах, але через обмежені ресурси - частково. Через ці центри молодь частково отримує та потенційно може отримати освіту з прав людини, демократичних цінностей, навички волонтерства та участі в управлінні громадою ще на вищому рівні. Під час повномасштабного вторгнення росії на території України роль молодіжних центрів стає ще більш важливою, оскільки вони забезпечують психологічну підтримку, соціалізацію молоді та створюють платформу для взаємодії з органами влади і різними соціальними групами.

У воєнний час формування громадянського суспільства набуває важливості також через здатність молодіжних центрів підтримувати національну єдність, утвердження української та громадянської ідентичності, зберігати громадянські цінності та забезпечувати належну підготовку молоді до участі в післявоєнному відновленні. Це важливо не тільки для відновлення країни, але й для підтримки морального духу громадян під час складних обставин.

На прикладі Волині можна побачити, як молодіжні центри стають важливими осередками громадянської активності на локальному рівні. Вони не тільки організують заходи для розвитку громадянських ініціатив, а й активно співпрацюють з органами місцевого самоврядування, громадськими

організаціями, бізнесом та міжнародними фондами. Це дозволяє створювати додаткові можливості для залучення молоді до активної участі у суспільному житті.

Аналіз діяльності КУ «Волинський обласний молодіжний центр» показує, що він успішно виконує функцію посередника між молоддю та органами влади. Центр допомагає молодим людям отримувати необхідні навички для громадської роботи, проводить тренінги з прав людини, волонтерства, екологічних ініціатив, а також з розвитку підприємницької діяльності. Проте, попри ці досягнення, існують і певні труднощі, серед яких слід зазначити недостатнє фінансування та обмежену кількість ресурсів для забезпечення стійкої діяльності таких центрів.

Молодіжні центри Волині також стикаються з проблемою нестабільності фінансування, що значно обмежує їхні можливості щодо реалізації проектів та довгострокових ініціатив. Відсутність достатніх інвестицій у розвиток інфраструктури центрів та кадровий потенціал є ще однією значною проблемою, яку потрібно вирішувати для підвищення ефективності їхньої роботи. У деяких випадках центри також стикаються з проблемою недостатньої інтеграції цифрових інструментів у свою діяльність, що обмежує їхню можливість ефективно досягати молоді, зокрема з віддалених районів.

Для того, щоб молодіжні центри Волині могли ефективно сприяти розвитку громадянського суспільства, ми визначили, що необхідно здійснити низку заходів для посилення їхньої інституційної спроможності та підвищення їхнього внеску в суспільні процеси.

1. Зміцнення інституційної спроможності молодіжних центрів. Це завдання передбачає не тільки збільшення фінансування та залучення додаткових ресурсів через партнерства з державними, приватними і міжнародними організаціями, а й розвиток системи моніторингу та оцінки ефективності діяльності молодіжних центрів. Молодіжні центри повинні мати чіткі механізми залучення фінансування, створення проектів, що відповідають потребам молоді та громади, а також мати можливості для реалізації великих соціальних ініціатив, які зможуть змінювати життя місцевих громад. Це включає

також зміцнення кадрового потенціалу через додаткове навчання працівників центрів, підвищення кваліфікації і створення умов для професійного росту.

2. Підвищення рівня громадянської освіти серед молоді через діяльність молодіжних центрів. У цьому напрямку важливо впроваджувати самостійні програми, спрямовані на формування активної громадянської позиції серед молоді. Це включає проведення тренінгів з прав людини, демократичних процесів, екологічних та соціальних ініціатив. Важливим елементом є також інтеграція цих програм у шкільну та позашкільну освіту, що дозволить охопити ширшу аудиторію молодих людей.

3. Впровадження ініціатив з мобільної молодіжної роботи. Дані програми, які дають змогу молодіжним центрам працювати з молоддю у важкодоступних та сільських громадах, що є важливим інструментом для збільшення охоплення. Це можуть бути виїзні тренінги, навчальні сесії, воркшопи, організовані безпосередньо в громадах, що дозволяє подолати обмеження, пов'язані з відсутністю інфраструктури та труднощами доступу до послуг у віддалених районах.

4. Залучення додаткових ресурсів через грантову діяльність. Залучення грантових коштів допоможе реалізовувати масштабні проекти та заходи. Важливо щоб цінності та цілі грантодавців співпадали з стратегією державної молодіжної політики України.

Для забезпечення сталого розвитку молодіжних центрів на Волині необхідно сприяти створенню умов для їхнього фінансового та організаційного зміцнення. Це включає залучення приватних інвесторів, міжнародних грантів, розширення партнерських відносин з органами влади та іншими громадськими організаціями. Окрім цього, важливим є розвиток інфраструктури центрів та їх інтеграція в цифрове середовище, що дозволить зробити їх доступними для ширшого кола молоді.

Важливими є також інноваційні підходи до роботи з молоддю, що включають мобільні формати роботи, використання онлайн-ресурсів і платформ для надання консультацій, проведення навчальних програм і реалізації проектів.

Це допоможе молодіжним центрам не лише досягати більшої кількості молодих людей, але й сприятиме більш ефективному залученню їх до важливих соціальних процесів, підтримки місцевих ініціатив та формуванню активної громадянської позиції у молоді.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Базовий тренінг. Навчальна програма «Молодіжний працівник» 2017: сайт «Молодіжний працівник» URL: <http://youth-worker.org.ua/about/training-levels/basic-training/>
2. Віннічук О. В. Аналіз сучасних практик демократії участі (громадської активності): український досвід. Регіональні студії (2022): 58. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/28/10.pdf>
3. Воронов І.О. Виклик «Левіафану»: еволюція і перспективи громадянського суспільства: Монографія. Київ: Генеза, 2007. 316 с.
4. Доступ до молодіжної роботи. Рада Європи, 2023, 8 с. URL: <https://rm.coe.int/call-for-partnership-for-youth-ngos/1680ac4579>
5. Загальнонаціональне опитування: Україна протягом війни. 1 березня 2022. Рейтинг. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschenacionalnyy_opros_ukraina_v_uslo_viyah_voyny_1_marta_2022.htm
6. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» №1414 від 27 квітня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
7. Інформація про виконання Мінмолодьспортом у IV кварталі Плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 №275. URL: <http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/12/28/9/051508788000.pdf>
8. Каталог кращих практик молодіжної роботи 2022-2023, Київ, 2024. 236 с. URL: <https://youth-worker.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/smoll-kataloh-2.pdf>
9. Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Національного знаку якості та критеріїв якості для молодіжних центрів» №1061-17 від 03 серпня 2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1061-17>
10. Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Порядку реалізації програми «Молодіжний працівник» № 4334 від 19 вересня 2018

- року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1178-18#Text>
- 11.Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Примірних штатних нормативів чисельності працівників молодіжних центрів» №1648 від 02 квітня 2019 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1648728-19>
 - 12.Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Рекомендацій щодо організації роботи молодіжного простору» №4798 від 09 грудня 2021 року URL: <https://mms.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-rekomendacij-shchodo-organizaciyi-roboti-molodizhnogo-prostoru>
 - 13.Наказ Міністерства молоді та спорту України від 03.08.2017 №3284 «Про затвердження Національного знаку якості та критеріїв якості для молодіжних центрів», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 28.08.2017 за №1061/30929. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1061-17>
 - 14.Офіційний сайт державної Програми «Молодіжний працівник» URL: <https://youth-worker.org.ua/istoriya-programy/>
 - 15.Офіційний сайт державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр» URL: <https://auyc.org.ua/blog/molodizhna-polityka-u-riznykh-krainakh-svitu/>
 - 16.Офіційний сайт Молодіжного центру «Youth Action Network» URL: <https://youthactionnetwork.org/>
 - 17.Офіційний сайт Програми «Мріємо та діємо» URL: <https://mriemotadiemorazom.org/molodtut>
 - 18.Офіційний сайт Української академії лідерства URL: <https://ual.ua/>
 - 19.Офіційний сайт Української волонтерської служби URL: <https://volunteer.country/>
 - 20.Офіційні соціальні мережі Democracy Reporting International Ukraine URL: https://www.facebook.com/DemocracyR.Ukraine/?locale=ru_RU
 - 21.Офіційні соціальні мережі Громадської організації «Молодіжна платформа» URL: <https://www.facebook.com/platforma.molod/>
 - 22.Офіційні соціальні мережі Молодіжного центру «Młodzi dla Przyszłości» URL: <https://www.facebook.com/p/M%C5%82odzi-dla-Przysz%C5%82o%C5%9Bci-100095376676694/>

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі» від 20.12.2017 №1014. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-tipovih-polozhen-pro-molodizhniy>
24. Розвиток громадянського суспільства в Україні: минуле, сучасність, перспективи: колективна монографія. Острого: ІГСУ, Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 328 с.
25. Рябовол Л.Т. Громадянське суспільство як наукова категорія та предмет правових досліджень. Наукові записки: Серія «Право». 2020. № 2. С. 4-8. URL: <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/14/4>.
26. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків, 2009. 676 с.
27. Соціальні мережі Молодіжного центру «Jugend Kultur Fabrik». URL: https://www.facebook.com/p/KulturfabrikVerein-f%C3%BCr-Jugendkultur-100064543998460/?locale=uk_UA
28. У Жешуві відкрили перший український молодіжний простір. URL: <https://loda.gov.ua/news/51410>
29. Хилько М. Політична культура населення України: аналіз розвитку громадських якостей. *Політичний менеджмент*. 2007. № 1. С. 115-126.
30. Цвих В.Ф. Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2002. 376 с.
31. Цінності українців за і проти реформ в Україні. Фонд демократичні ініціативи. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1850963-78799c8650906a9dd662cee6db323ee1.html
32. U-Report провів мотивуючий форум для молоді «Від Мрій до Дій». URL: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_31274.html
33. Навчальний візит до молодіжного центру зі Знаком якості Ради Європи «Марттінен» у Фінляндії. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/a-study-visit-to-quality-label-youth-centre-marttinen-in-finland>
34. Молодіжна робота, заснована на риболовлі. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/youth-work-based-on-fishing->

35. Молодіжна робота по-фінськи – орієнтація на процес та принцип самозарадності. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/finnish-youth-work-orientation-on-the-process-and-the-principle-of-self-reliance>
36. Як молодіжні центри зі Знаком якості Ради Європи досліджують потреби молодих людей: короткі історії однієї зустрічі. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/how-youth-centres-with-the-council-of-europe-quality-label-assess-the-needs-of-young-people-short-stories-of-one-meeting>
37. ВідНОВА:UA у Маневичах: перший національний обмін у цьому році. URL: <https://molod.volyn.ua/vidnovaua-u-manevychah-pershyj-naczionalnyj-obmin-u-czomu-roczy/>